

LORD AVEBURY

ELS PLAERS DE LA VIDA

TRADUCCIÓ DE L'INGLÈS PER R. PATXOT I JUBERT

PRIMERA I SEGONA PART

BARCELONA

BIBLIOTECA POPULAR DE «L'AVENÇ»

1906

CAPITOL IX

CIENCIA ¹

« Sortós el qui trob saviesa
i l'hom qui posseeix enteniment,
car els béns d'això són mellors que l'argent,
i el seu guany mellor que l'or fi.
Ella es més preciosa que ls rubins,
i tot lo que puguis desitjar no hi pot ser comparat.
Llarga vida té a la seva mà dreta,
i a l'esquerra riqueses i honor.
Els seus viaranys són corriols de gaubança,
i tots els seus caminals són de pau. »

(Proverbis de Salomé)

AQUELLS qui no ho han provat ells mateixos, escassament poden imaginar fins on la Ciència augmenta l'interès i la varietat de la vida. Es una grossa errada de considerar-la aixuta, difícil o prosaica: bona part d'ella es tant facil com interessant. Un dreturer instint de la vellor unia l profeta i el « vident ».

1) Substança d'un parlament fet en el Collegi Mason, a Birmingham.

«Els ulls del savi són en el seu cap, emperò l'inximple camina a les fosques.» Les obres tècniques, les descripcions d'espècies, etc., tenen la mateixa relació amb la ciència que ls diccionaris amb la literatura.

Ocasionalment, es cert, la Ciència pot destruir algun mite poètic de l'antigor, tal com les velles explicacions dels Hindús sobre ls rius, «el qual jaç Indra cavà amb els seus llampecs i després els féu avançar per caminals llargs i continus»; emperò les causes reals dels fenòmens naturals són molt més sorprenents i contenen més vera poesia que aquelles que s'han acudit a l'imaginació ineducada de l'humanitat.

Baix inacabables aspectes, la ciència es tant meravellosa i interessant com un conte de fades.

«Hi ha coses qual potenta realitat enlluerna més que l païs de les Fades; de forma i de com més belles que ls nostres fantastics celatges, [lors i les extranyes constelacions que la Musa habilment esbarria sobre l seu astorador univers.»¹

En Mackay exclama justament:

«Sia benehida la Ciència! Quan la Terra semblava velia quan la Fe devingué xaruga, i la nostra raó freda, fou ella la qui descobrí que l món era jove, i ensenyà una parla a la seva llengua barbotejanta.»

La Botanica, per exemple, molts la tenen per una ciència aixuta. No obstant, si bé sen-

1) Byron.

se ella podem admirar les flors i els arbres, solament es com si fossim forasters, de la mateixa manera que un puga admirar un gran home o una dòna maca en una aglomeració. El botanic, al contrari, — més no diré pas el botanic, sinó algú qui no més tinga lleu coneixement d'aquella ciencia delitosa, — quan va a bosc o un d'aquells boscatges encantats que anomenem camps, es benvingut per una companyia joiosa d'amics, cadascú am quelcom d'interessant per dir. El Dr. Johnson digué que, a la seva manera de veure, quan heu vist un camp verd, ja ls heu vist tots; i un altre de més gran encara que Johnson, — En Socrates, — precisament el tipu de l'intellectuïtat sense ciencia, deia que sempre s'aldia per apendre, i que dels camps i dels arbres ell no n podia apendre res.

Ja sé que s'ha dit dels botanics:

«No estimen pas la flor que arrenquen i no coneixen, i tota la llur botànica no més són noms llatins.»

Am tot, contraposeu això amb el llenguatge d'un qui escassament pretendria ser mestre de botànica, si bé certament n'es un estudiant amorós. «Considereu — diu En Ruskin — lo que devem a l'herbei de les prades, a l'encatifament del sòl bru per aquest esmalt superb, per les companyies d'aquelles llances del camp, blincadices, innombrables i pacifiques! No més que per un moment seguim amb el pensament tot lo que deuriem reconèixer en aquelles

paraules. Tota la primavera i l'estiu es en elles. Les passejades per silenciosos caminals flairosos; el repòs durant la calor de la tarda; la joia dels ramats i les ramades; la força de tota la vida i la meditació pastorals; la vida del solei sobre la terra, caient en riells d'esmeragda i toves ombres de blau, mentre d'altra manera hauria tocat un sòl fosc o la cremanta polsaguera; pastures vora ls rierols que van al pas; flonges marginades i turonets de lleu pujant; enfarigolades vessants de davallada que guaita per damunt la ratlla blava de la mar enlairada; pradells crespats tots entelats de rosada matinal, o allisats en l'escalfor de tarda del solei vionat, petjats per peus joiosos que endolceixen amb el llur fresseig el sò de veus estimades.»

Els meus estudis i aficions m'han decantat principalment vers l'Historia Natural i l'Arqueologia; emperò si estimeu una ciencia no us podeu pas estar de sentir pregon interès per totes elles. Que n són de grans les veritats de l'Astronomia! En Prudhomme, en un sonet traduït bellament per N'Arthur O'Shaugnessy, ha descrit un Observatori. Ell diu:

« Es tard. L'astronom, en la soliu a alçaria
escandallant ben arreu la foscó,
descobreix, lluny enllà, dintre la fondaria,
orbes que aparen illes d'esplendor.»

S'adona d'una cometa i, calculant la seva orbita, troba que retornarà d'ací un miler d'anys.

«L'estel vindrà. No gosa, ni tant sols d'una hora, enganyar la Ciència o la seva predicció; els homes passaran, més, sotjant a la torra, l'home romandrà en desperta contemplació; i encar que, al seu torn, tots els homes fossin finats, el retorn de l'astre l sotjaria la Veritat.»

Ernest Rhys diu molt bé d'una cambra d'estudiant:

«De nits, en aquesta cambreta, hi passen extranyes coses, tant trista com apar am la llum de la diada; l'encantament regna ací, quan a la vesprada, en la palida fosca hi juguen guspíres vermelloses.»

I el ver estudiant, en les paraules d'En Ruskin, s'està al cim d'una eminència, desde on guaita enrera sobre l'Univers de Déu i endavant sobre les generacions dels homes.

Adhuc si fos veritat que la Ciència fos aixuta quan era soterrada en feixucs infolis, ara certament ja no es cas d'això; i el raonat desig de Lord Chesterfield de que Minerva pogués tenir tres gracies com Venus, ha estat realisat amplament.

L'estudi de l'Historia Natural, certament, apar destinat a substituir la perdua de lo que s'anomena *sport*, no massa encertadament, en el meu entendre; gravat com es en nosaltres per l'acció de milers d'anys, durant els quals l'home visqué principalment del producte de la cacera. Les peces poc a poc devenen «menudes per graus i n'hi ha bellament menys». Els nostres prehistorics passats caçaven el mammut, el rinoceront de pèl llanut i l'alces irlandès; els antics Britons tenien el

bou selvatge, el cervo i el llop. Nosaltres encara tenim el faisà, la perdiu, la guilla i la llebre; més adhuc aquests se tornen escassos i de primer s'han de preservar, a fi de que puguin matar-se després. Alguns de nosaltres encara ara —i sens dubte ho faran més d'ací endavant— també satisfan instints, essencialment del mateix origen, am l'estudi dels aucells o els insectes, o fins els infusoris — d'animallets que compensen sobrerament am la varietat llur lo que ls manca de grossaria.

N'Emerson assegura que quan un naturalista «té totes les serpents i els llurts dintre els seus pots de vidre, la Ciència també ha fet semblantment amb ell i ha ficat l'home dintre d'una ampolla». Jo no desmenteixo pas que hi hagi aitals casos, emperò són ben excepcionals. El ver naturalista no es pas merament un aixerreit coleccionador.

Encara que es un xic llarg, no puc pas resistir de citar la següent descripció treta de la bella obra de Hudson i Gosse sobre ls Rotífers:

«A l'Avon, del costat del Somersetshire, i no gaire lluny de Clifton, hi ha una petita comalada en qual fons s'hostatja un vell estany de peix. Les seves vessants són cobertes de plantacions de faigs i de pi-bets, de manera que arraceren l'estany per tres bandes, si bé l deixen obert als ventijols suaus del sud-oest i al solei de la tarda. Al començament de la comalada hi brolla una dèu clara que envia

un filet d'aigua, degotant per entre un llit de vimets, dintre l'estany a la part d'amunt. Una forta murada de pedra es feta de banda a banda, a través de la comalada, de manera que barri la corrent; i a un costat hi ha un espai pel qual troba camí la sobreixida, en cascata de miniatura, cap avall vers la plantada d'abaix.

»Si desde la masia, a la part de dalt, ens atansem a l'estany pel caminal del guarda-bosc, passarem a través de la plantada i, sense esser vistos, arribarem de dret al costat de la murada; de manera que una sola passa silenciosa ns permetrà de veure la seva superfície tota entera amb una sola ullada, sense espantar res de vivent que puga esser-hi.

»Lluny enllà, al cap-d'amunt, una polla d'aigua mena la seva pollada per entre les saules; sobre l tronc aterrat d'un faig vell, mig entre vessat a l'estany, un rat seu tot estirat, gratant-se l'orella dreta, i el xerbot d'una clova de faig, ben just als nostres peus, ens diu que un esquírol està dinant en algun indret del cobricel de fullam, sobre nosaltres.

»Emperò guaitau: el rat d'aigua ns ha sotjat i s'esmuny de dret vers el seu cau en el marge, mentre les rimes d'aigua sobre d'ell són la sola cosa que descobreix la seva fugida silenciosa. La polla ja fa estona que s'ha enverdiçat i l'esquírol no deixa caure més clovells. Es un ver Estany Silenciós i sense cap senyal de vida.

» Més si, conservant els sentits i la vista, poguessim encongir-nos fins atoms vivents i capbuçar-nos sota l'aigua, de quin món de meravelles aleshores formariem part! Trobariem aquell encantat reialme poblat de creacions les més estranyes: animalets que neden amb el llur pèl, que tenen ulls de rubins ablamats al bell fons dels llurs colls, am membres telescòpics que tant aviat s'arroncen enterament dintrel còs com s'estiren fins a moltes vegades la llur llargaria. Ací n'hi ha alguns que s'aguanten a l'ancora, fondejats am fils delicats filats dels llurs dits del peu; i allà n'hi ha d'altres que passen llampegants amb armadura de vidre, eriçats de punxes refiledes o bé ornats am geps i corbes suaus; mentre que, aferrada a una gran tija, hi ha una campaneta animal que, per algun poder invisible, xucla dintre la seva copa boquejanta una corrent de víctimes que mai se detura, i les mata escorçant-les am dents ganxudes, molt avall dintre l còs d'ella.

» A la vora seu, sobre la mateixa tija, hi ha quelcom que apar un pensament filamentós. Un curiós molinet roda giravoltant els seus quatre petals oberts, i un enfilall de coses menudes, de vives i de mortes, se cargola dintre i fòra de les llurs corbes, vers un golf que hi ha a l'esquena de la flor. Lo que allà ls passa, nosaltres no ho podem pas veure, car entorn de la tija s'alça un tubu de boles d'or bru, totes regularment apilades les unes sobre

les altres. Algun animal hi topa brunzent, i com un llamp la flor s'esvaeix dintre l seu tubu.

»Enfonzem-nos encara més avall, i ara veiem en el fons uns troços de gelatina relliscant cançonerament, que estiren un braç informe cap allà on vulguin i, extrenyent la llur presa amb aquests membres venturers, s'emboliquen ells mateixos entorn del llur aliment pera fer un repas; car ells s'arroceguen sense peus, agafen sense mans, mengen sense boques i digereixen sense paidors.»

Am tot, n'hi ha masses qui encara senten solament en la Natura lo que nosaltres compartim «am la mala herba i el cuc»; els agraden els aucells per l'estil de la mainada, es a dir, els agrada de tirar-los pedres; o s preocupen de si són bons per menjar, com els Esquimals ho preguntaren respecte ls rellotges; o bé ls tracten com certs devots habitants d'Affreedee diu que tractaren a un descendent del Profeta: el mataren am l'intent de poder-lo adorar en la seva tomba; emperò ns podem esperarçar que gradualment l'amor de la Ciencia — les notes «que nosaltres toquem en les cordes de la Natura»¹ — devindrà per més i més de gent, com suara ja ho es per molts, un «element fidel i sagrat del sentiment humà».

La Ciencia ns crida vers

1) Emerson.

«An aquella catedral, ilimitada com la nostra meravella,
quals llums inapagables mantenen el sol i la lluna;
el seu chor els vents i les ones, la seva orga i tro,
la seva volta l'espai.»¹

Allà on l'ull ineducat no veurà res més que llot i brutícia, la Ciència sovint revelarà possibilitats exquisides. El fanc que trepitgem en el carrer es una barreja fastigosa d'argila i de sorra, de sutja i d'aigua. Am tot, com fa observar En Ruskin, separeu la sorra, — deixeu que ls atoms s'arreguin en pau segons la natura llur, — i teniu l'opal; separeu-ne l'argila i devé una terra blanca, a proposit pera la porcellana més fina; o si encara s purifica més, teniu el safir. Preneu la sutja, i, si la tracteu com cal, us donarà l diamant. Mentres, per fi, l'aigua purificada i destilada tornarà una gota de rosada o cristalitzarà en un joliu estel. O també, segons com volgueu, en qualsevol clotet d'aigua hi podeu veure, jatsia l fanc que hi ha en el fons o bé l'imatge del cel sobre vostre.

Certament, adhuc si imaginem belleses i encisos que no existeixen pas realment, així i tot, si ns errem gens, val més fer-ho de la banda de la caritat, com En Nasmyth, qui ns diu, en la seva delitosa autobiografia, que ell solia pensar que un dels seus amics tenia un ullar plaent i amable, i un jorn fou molt sorprès de descobrir que tenia un ull de vidre.

1) Smith.

Emperò jo m'erraria verament si hagués de tractar exclusivament de la ciència com procurant interès i joia a les nostres hores de lleure. Molt lluny d'això, fóra impossible de sobrevaluar l'importança de l'educació científica en la conducta dreturera de la vida.

«La Ciència — digué la Comissió Reial de 1861 — apressa i conrea directament la facultat d'observació que en moltes de persones roman quasi endormiscada durant tota la vida, la força de generalisació rapida i certera, i l'habit mental del metode i l'ordinació; avesa a la gent jova a traçar la seqüença de la causa i l'efecte; els familiarisa amb una mena de raonament que ls interessa i que ells aviat poden capir; i es pot ser el mællor correctiu pera aquella indolença, que es el vici dels enteniments mig-desperta, i que fa defugir qualsevulla esforç que no sia pas purament mecànic, com ho es ún esforç de memoria.»

Altrament, quan nosaltres contemplem la grandor de la ciència, si am l'imaginació ns transportem enrera vers els temps mig-evals o al d'allà dintre l'immensitat de l'espai, les nostres petites tribulacions i les tristors sembla que minvin fins a l'insignificança. «Ah! belles creacions! — diu Helps parlant dels estels. — No es pas tant guiant-nos per les mars de la nostra menuda planeta, sinó traient-nos de les aigues ombrivoles dels nostres enteniments pertorbats, que nosaltres podem donar-nos tant més compte de la vostra signi-

ficança.» Ells ens ensenyen, diu en altre indret, «quelcom de significant pera tots nosaltres; i, no més que guaitant enlaire, cadascú n té un hemisferi tot sencer pera aconsellar-lo i ser-li amic».

Hi ha un passatge d'un parlament fet ja fa molts anys pel professor Huxley en el Col·legi de Treballadors del Sud de Londres, que m cridà molt l'atenció aleshores i que posa això en un llenguatge més expressiu que cap del que jo pogués usar.

«Suposeu — digué ell — que fos perfectament cert que la vida i la fortuna de cada hu de nosaltres, un dia o altre, depengués del guanyar o perdre un joc d'escacs. No us sembla que tots tindriem de considerar com un dever primordial d'apendre al menys els noms i els moviments de les peces? No us sembla que tindriem de veure amb una desaprovança, arribant fins a menyspreu, el pare qui tolérés quel seu fill, o l'Estat que permetés que ls seus membres, creixessin sense saber distingir un peatger d'un cavaller? No obstant, es una veritat clara i elementaria que la vida, la fortuna i la felicitat de cadascú de nosaltres, i més o menys d'aquells qui tenen conexió am nosaltres, depenen realment de que tots sapiquem quelcom de les regles d'un joc infinidament més dificultós i complicat que ls escacs. Es un joc que s'ha fet durant edats indicibles, cada home i cada dona essent un dels dos jugadors en la partida d'ell o d'ella.

L'escaquer es el món, les peces són els fenomens de l'Univers, les regles del joc són lo que nosaltres anomenem lleis de la Natura. El jugador contrari es amagat. Sabem que l seu joc sempre es de bona llei, just i pacient. Emperò també sabem, a nostra despesa, que an ell no se li escapa mai cap errada, ni fa la més petita concessió per ignorança. An aquell qui juga bé se li paguen les mellors apostes amb aquella mena de generositat sobreixenta am que l fort se delita en la sua fortalesa. I an el qui juga malament se li fa escac, sense pressa, emperò sense remordiment.»

En altre lloc he assajat de mostrar l'influència purificadora i ennoblidora de la ciencia sobre la religió; de quina manera ha ajudat, si es que verament no pot reclamar la part principal, a escombrar les negres supersticions, la creença degradanta en bruixots i embruixaments, i, per més ben intencionada que fos, la crudel intolerança que amargà l món cristià quasi bé desde l temps dels mateixos Apostols. Segurament que amb això la ciencia no ha pas fet un petit servei a la mateixa religió. Tal com ho ha dit bé i justament el Canon Fremantle, els homes de ciencia, i no pas solament els clergues, són ministres de la religió.

També la necessitat nacional d'educació científica es imperativa. Som disposats a oblidar lo molt que devem a la ciencia, perquè tantes de les seves meravelloses mercès han

devingut parts familiars de la nostra vida de cada dia, que l llur mateix valer ens fa oblidar l'origen llur. A la recent celebració del sisè centenari del «Peterhouse College», vers l'acabament d'un llarg sopar, després de mitja nit, Sir Frederick Bramwell fou pregat pera que donés mercès en nom de les Ciències Aplicades. Ell va excusar-se de fer un llarg parlament basant-se en que, si bé l'assumpte era gaire bé inestroncable, la sola il·lustració que més li cridava, com essent apropiada a les circumstancies, era «l'aplicació del misto casulà a la candela d'anar al llit». Un no s pot estar de sentir quan infortunada fou la dita del poeta que

«El telegraf, que descompassa la llum,
no porta res en el seu raig.»

La memoria de la Comissió Reial sobre Instrucció Tècnica, que ha sortit fa poc, es curulla d'exemples que fan veure les aventatges obtingudes am l'instrucció tècnica. Al mateix temps, la preparació tècnica no hauria pas de començar massa aviat, car, com de veritat remarca En Bain, «en un concepte dreturer d'educació científica, els primers principis i els exemples principals, am detalls triats, de totes les grans ciències, són els fonaments propis de l'estudi complet i pregon de qual-sevulla ciència sola». Verament, am les paraules de Sir John Herschel, «escassament mai se pot recalcar prou a l'atenció de l'estudiant de la Natura que gaire bé no hi ha pas

cap fenomen natural que pugui ser plena i completament explicat en totes les seves circumstàncies, sense una unió d'algunes, pot-ser de totes, les ciències. Els secrets més importants de la Natura són sovint llunyanament amagats en els llocs que menys s'espera. Moltes substàncies valioses han estat descobertes en el rebuig de les manufactures; i fou una bona pensada d'En Glauber d'examinar tot lo que ls altres llençaven. Pot-ser no hi ha pas cap nació la qual prosperitat i benança futures depenguin més de la ciència que la nostra. La nostra població passa de 35.000,000 i augmenta depressa. Adhuc en el present es molt més gran de lo que la nostra superfície pot mantenir. Poca gent, de la que no té per tasca l'estudi de l'estadística, se dóna compte de que tenim de pagar als països forasters noresmenys de 700.000,000 de duros l'any per aliment. Es clar que això ho comprem, principalment, amb articles manufacturats. Ara parla bon xic de baixa comercial i de competència estrangera, especialment americana, que, deixeu-me observar, serà més forta d'ací pocs anys, quan els Estats Units hagin pagat tot el llur deute i consegüentment reduït les taxes.

Més guaitem una centuria a venir, un temps que no es pas llarg en l'història d'una nació. La nostra provisió de carbó aleshores haurà minvat força. An el pas actual d'augment, la població de la Gran Bretanya dobla

cada uns cinquanta anys, de manera que, si segueix la present proporció, tindriem d'importar anyalment sobre de 2,000.000,000 de duros d'aliments. Com s'haurà, doncs, de pagar això? Com de costum, tenim tres camins a davant nostre. Pot esser deturada la progressió natural d'augment, lo qual significa sofriment i ultratge; o bé pot augmentar la població solament pera vegetar en la miseria i les privacions; o bé, en darrer cas, pel desenrotllament de l'educació científica i les aplicacions, probablement podrà ser mantinguda en la benança i el comfort. De fet, cal que triem entre la ciencia i el sofriment. Es solament utilisant encertadament els dons de la ciencia que nosaltres podem tenir fiances de mantenir la població nostra en l'abundor i el comfort. Am tot, no més que la deixin fer, la ciencia ja ho realitzarà això pera nosaltres. Verament ella pot no ser una Padrina Encantada, emperò sí que dotarà ricament an aquells qui l'estimen.

Que descobriments innumbrables, meravellosos i fructuosos esperen als exploradors afortunats de la Natura, ningú ho pot dubtar. Que es lo que un hom no donaria per un llibret elementari de ciencia de la vinenta centuria? Car, parafrasejant una dita ben sabuda, adhuc el minyó qui meni l'arada, aleshores sabrà més coses de la ciencia que no pas ara l més savi dels nostres filososfs. En Boyle tituló un dels seus assaigs, «De la gran ignorança

de l'home sobre l'usatge de les coses naturals, o sia que no hi ha pas cap cosa en la natura les quals utilitats pera la vida humana sien encara compreses del tot». Un dir que es tant veritat ara com quan fou escrit. I a fi de que no s pugui suposar que jo prenc l'aspecte massa apassionant, deixeu-me retreure l'autoritat de Sir John Herschel, qui diu: «Com que no pot ser altrament, sinó que utilitats, innumbrables i de les més importants, romanen pera descobrir entre ls materials i els objectes que ja ns són coneguts, igualment que entre aquells que'l progrés de la ciencia té de revelar més endavant, d'ací ne podem concebre una esperança ben fonamentada, no solament de constant creixença dels recursos fisics de l'humanitat, i el consegüent mellorament de la condició llur, sinó d'un continuat augment del nostre poder pera penetrar dintre ls arcans de la Natura i fer coneixença am les seves lleis més enlairades».

Tampoc es merament baix un punt de vista material que la ciencia beneficiaria així la nació. Ella aixecarà i enfortirà l'caracter nacional, així com l'individual. El gran present que Minerva oferí a Paris ara s'allarga lliurement a tot-hom, car podem aplicar a la nació igualment que a l'individu les nobles ratlles d'En Tennyson:

« El respecte, el coneixement i el domini de sí mateix:
sols aquests tres menen la vida al poder sobirà.
I no pas pel poder (car el poder de per sí

ja vindria sens cridar-lo), sinó per viure segons la llei; actuant la llei, nosaltres vivim sens temença.»

«En la vana i folla exaltació del cor,— digué John Quincey Adams, a l'acabament de la seva darrera conferença, quan renuncià el seu setial de Boston,— que les esperances més enlluernantes de la vida a voltes excitaran, la pensivola portera de la Ciència us cridarà vers els plaers més sobris de la seva cel·la sagrada. En la mortificació del desengany, la seva veu aconhortadora us parlarà tot baixet de serenitat i de pau. En la conversa social amb els morts poderosos del temps passat no patireu pas mai baix la punyenta impressió de dependença dels poderosos vivents de l'edat presenta. I en les vostres lluites amb el món, si de cas us passés una crisi, quan adhuc l'amistat pot judicar prudent de desertar-vos, quan vindran el capellà i el levita i, tot guaitant-vos, passaran per l'altre costat, oh amics meus indefallibles!, cerqueu redós i sigueu segurs de que l trobareu en l'amistat d'En Laelius i En Scipió, en el patriotisme d'En Ciceró, d'En Demosthen i d'En Burke, igualment que en els preceptes i l'exemple d'Aquell la qual llei es amor i qui ns ensenyà de recordar les injuries solament pera oblidar-les».

Per conclusió, deixeu-me esmentar la brillant descripció que l'Arxidiaca Farrar, en el seu parlament en el Col·legi de Liverpool, féu de lo que nosaltres devem a la ciència, d'altra

banda testimoni tant més valiós considerant la font d'on prové.

«En aquesta gran ciutat comercial,—digué ell,—on vosaltres sou envoltats pels triomfs de la ciència i de la mecànica,—vosaltres el qual riu es solcat pels grans vapors amb una estela que ha estat anomenada la rambla més escaienta vers al frontis del palau d'un poble mercantil,—vosaltres ho sabeu bé que en els grans assoliments de la ciència, no solament hi ha bellesa i meravella, sinó ensem beneficència i poder. No es pas solament que ella ns ha revelat l'espai infinit, acurullat de mons innumbrats: el temps infinit poblat d'existences innumerades; organismes infinits, fins ara invisibles, emperò rublerts de belleses delicades i iridiscentes; sinó que també ella ha estat, com un gran Arcàngel de Misericòrdia dedicant-se al servei de l'home. Ella ha treballat, els seus devots han treballat, no pas pera augmentar el poder dels despotes, o afegir a la magnificència de les corts, sinó pera estendre la felicitat humana, pera economisar l'esforç humà, pera apagar l'humanal sofriment. Allà on, en altre temps, els homes s'escarraçaven mig cecs i mig nus, a la boca de la roenta fornal pera barrejar el ferro calent fins al blanc, ara ella hi substitueix l'acció mecànica de l'aire, que no té vista. Ha allistat el raig de sol a servei d'ella pera retratar, amb fidelitat absoluta, les fesomies dels amics que estimem. Ella ha ensenyat al pobre minaire

la manera de treballar am seguretat adhuc al mig de l'explosiu gas de mina. Mijançant els anestesics, ella ha fet que l malalt fos adormit i inconscient mentres la mà delicada d'algun habil operador talla un troç del cercol nerviós de l'ull que nos belluga. Ella no senyala pas piramides bastides am la suor de nacions miserables durant centuries d'enllehiment, sinó els fars i els vapors, el carril i el telegraf. Ella ha restituit ulls an els cecs i l'oir an els sords. Ella ha allargat la vida, ha minimat el perill, ha dominat la bogeria, ha follat la malaltia. I per totes aquestes raons jo penso que cap dels nostres fills hauria de créixer ignorant enterament els estudis que ensems eduquen la raó i ablamen l'imaginació, que faisonen al mateix temps que forgen, que poden nodrir tant bé com omplir l'enteniment.»

CAPITOL X

EDUCACIÓ

«No hi ha pas cap plaer que sia comparable a l'estament en el sol aventatjós de la veritat.»

BACON

«Divinal Filosofia!

No pas severa i aspra com suposen enlleits fellons, sinó tant musical com la rota d'Apolló, i un repas perpetual de nectarades dolçors, on no regna cap groller excediment.»

MILTON

POT semblar força estrany d'incloure l'educació entre ls plaers de la vida; perquè en masses casos se fa odiosa a la jovenalla i se suposa que acaba am l'escola; mentres que, al contrari, si té d'esser realment profitosa, cal que sia escaienta i, per tant, interessanta a les criatures, i té de durar tota la vida. La mateixa manera d'adquirir coneixements es un privilegi i una benedicció. Se solia dir que no hi havia cap camí-ral que portés a la savie-

sa: fóra més ver de dir que les rambles que hi menen ho són totes de reials.

«No es pas — diu Jeremy Taylor — l'ull que veu les belleses del cel, ni l'orella que sent les dolçors de la musica, o les alegroies noves d'un sortós esdeveniment, sinó que es l'ànima la qui ressent tots els delits de les percepcions sensuais i intellectuals; i com més noble i excelenta es l'ànima, són majors i més saboroses les seves percepcions. I si un infant contempla l ric armini, o els diamants d'una nit estelada, o l'ordre del món, o escolta ls parlaments d'un apostol; per mor de que no fa cap acte reflexe sobre sí mateix i no veu pas lo que veu, ell no pot tenir sinó l plaer d'un beneit o la delitositat d'una mula».

L'importancia de l'educació es en això. Dic educació més aviat que instrucció, perquè es molt més important de conresar l'enteniment que no pas de proveir la memoria. Els estudis són un medi i no pas una fi. «L'esmerçar massa temps en els estudis es peresa; l'usar-los massa pera ornament es afectació; el judicar enterament per les llurs regles es humor d'escolar: ells perfeccionen la natura i són perfeccionats per l'experiencia... Els manefles condemnen els estudis, els homes senzills els admiren, i els savis els usen.»¹

A més, encara que, com diu En Mill, «en l'estat comparativament primitiu del desenrot-

1) Bacon.

llament humà en que nosaltres ara vivim, una persona no pot pas sentir verament aquella enteresa de simpatia envers totes les altres, que farà impossible qualsevol discordança real en la direcció general de la llur conducta de vida», no obstant, l'educació podria fer més pera arrelar en nosaltres el sentiment d'unitat amb els nostres consemblants. De totes maneres, sinó estudiem amb aquest esperit, tot el nostre saber no farà sinó deixar-nos tant febles i dissortats com Faust.

«Ai! que ara tinc Filosofia,
també Medicina i Jurisprudència,
i a les meves costes Teologia,
estudiades amb ardent treball,
i ací m trob, am tota ma saviesa,
pobre foll, gens més savi que abans»¹.

Els nostres estudis no haurien d'esser ni «un jaç pera reposar, ni un claustre on passejar solets, ni una torra desde on guaitar per dessorre ls altres, ni una fortalesa ont els poguem resistir, ni un obrador pera guanys i mercaderies, sinó una rica armeria i un tresor pera la gloria del Criador i l'ennobliment de la vida»².

Car, en les nobles paraules de N'Epictet, «vosaltres fareu el més gran servei a l'estat si alceu, no pas el teulat de les cases, sinó l'ànima dels ciutadans; perquè val més que grans ànimes tinguin d'hostatjar-se en cases petites,

1) Goethe. 2) Bacon.

que no pas mitjaners esclaus s'amaguin en cases grans».

Per tant, es de molta importància considerar si el nostre present sistema d'educació es el més ben pensat pera complir aquests grans objectes. Dóna realment aquella amor del saber que es mellor que la mateixa saviesa? Tot l'estudi dels classics, als quals els nostres fills dediquen tants d'anys, dóna cap apreciació justa d'aquells? O bé, al sortir de l'escola, no senten pas massa sovint amb En Byron:

« Adéu, doncs, Horaci, que jo vaig odiar tant! »

Massa concentració en qualsevulla cosa es una gran errada, especialment al començament de la vida. La mateixa Natura ja senyala el sistema veritable, si solament nosaltres la volguessim escoltar. Els nostres instints són bones guies, si bé no pas infalibles, i les criatures aprofitaran ben poc les lliçons que no ls interessin. En l'alegrança, diu Plini, s'escau el succés dels nostres estudis — « studia hilaritate proveniunt » — i podem amb aventatge, pendre lliçó de Theognis qui, en la seva Oda al Maridatge de Cadmus i Harmonia, fa cantar així a les Muses:

« Ço que es bo i dreturer,
sempre serà cosa nostra.
Així s'oi que'l carrec d'allò,
jamai serà de compte nostre,
no essent bo ni dreturer. [cantaren.]
Aitals foren les paraules que vostres llavis immortals

N'hi ha alguns qui semblen creure que el nostre sistema educacional es tant bo com pot ser, i que ls únics punts restants d'importància són: el nombre d'escoles i d'estudiants, la qüestió de les pagues, la relació entre les escoles voluntàries i ls pensionats, etc. «No hi ha pas dubte, — diu Mr. Symonds, en els seus *Sketches in Italy and Greece*, — n'hi ha molts qui pensen que quan nosaltres no solament advoquem per l'educació, sinó que discutim el millor sistema, no fem més que colpejar l'aire; que el nostre poble es tant feliç i cultivat com pot ésser, i que no es pas realment possible cap avenç substancial. Am tot, mister Galton ha expressat l'opinió, i molts d'aquells qui han escrit sobre la condició social d'Athenes semblen acordar-se amb ell, que la població d'Athenes, presa en conjunt, era tant superior a nosaltres com nosaltres ho som respecte dels selvatges australians.»

Que verament hi ha quelcom de veritat en això, probablement no ho negarà pas cap estudiant de l'història de Grècia. Per què, doncs, tindria d'ésser així? Jo no puc pensar altrament sinó que el nostre sistema d'educació n'és parcialment responsable.

L'ensenyament manual i de la ciència no hauria pas de torbar l'instrucció en altres coses. Encara que s'ha parlat tant sobre l'importància de la ciència i el valer de l'instrucció tècnica, o de pràctica manual, com jo preferiria dir-ne, malhauradament es cert que en el nostre sis-

tema d'educació, desde les escoles superiors per avall, amdues són tristament descuidades i l'estudi del llenguatge regna sobiranament.

Això no es pas cap nova complanta. Ascham, en *The Schoolmaster*, ja fa temps sen dolgué. Milton, en la seva lletra a Mr. Samuel Hartlib, se planyé de que «les nostres criatures se veuen forçades a encallar-se gens raonablement en aquests tolls i planuries de gramática»; i fa observar que «encara que un llingüista s'enorgullís de saber totes les llengües am que Babel va esbardellar el món, no obstant, si no hagués pas estudiat les coses solides en elles, així com els mots i els lexicons, no se l'hauria pas de tenir per home gens més instruit que qualsevol masover o qualsevol marxant competentment sabedor del dialecte de la seva mare solament»; i Locke digué que «les escoles ens preparen pera l'universitat més aviat que pera l món». Una comissió després d'una altra, comitè darrera comitè, han reiterat la mateixa complanta. I, doncs, com ens trobem ara?

Ja ho veig que s diu constantment que, adhuc si l perfeccionament no es pas tant rapid com se podria desitjar, no obstant, anem fent un progrés considerable. Emperò, ho es així? Jo tinc por que no. Tinc por que l nostre present sistema no educa pas realment l'enteniment, ni cultiva el poder d'observació, ni tant sols dóna la quantitat d'informació que

nosaltres podem esperar raonablement del temps que s'hi esmerça.

Sir Mr. E. Grant-Duff ha expressat l'opinió que d'un noi o d'una noia de catorze anys se podria esperar raonablement que «llegissin en veu alta, clara i agradosament, que escriguessin distintament am lletra grossa i rodona i que sabessin les regles ordinaries d'aritmética, especialment l'adició composta, un fet que no es pas corrent, de cap de les maneres; parlar i escriure francès am facilitat i correcció, i tenir una lleu coneixença de la literatura francesa; traduir *ad aperturam libri* un llibre usual, francès o alemany; tenir un bon coneixement elementari de geografia, baix el qual se comprenen algunes nocions d'astronomia, lo suficient pera moure la seva curiositat; saber els fets més aparents de la geologia i l'història, lo necessari pera fer-los entendre, d'una manera clara, si bé perfectament general, com els aspectes més notables del món en que viuen, físic o polític, devingueren lo que ara són; haver-los ensenyat, desde la primera infantesa, a usar el seu poder d'observació en les plantes, els animals o els rocs i d'altres objectes naturals; i haver recullert una coneixença general de lo que es més supremament bo en aquell troç de classics inglesos més importants, que es escaient al seu temps de la vida; tenir algun coneixement rudimentari de dibuix i de musica».

Pera fer això no hi ha pas dubte de que l

«treball té d'esser el nostre oracle i la raó i nostre Apolló», com diu Sir J. Browne; més segurament no es pas una apreciació poc enraonada. No obstant, ne som gaire lluny d'arribar-hi? La cultura general sovint es deprecada perquè s diu que les superficialitats són inútils. Emperò hi ha tota la diferencia del món entre tenir consciencia superficial d'un tema o bé l'esser-ne fonament coneixedor. Es lo darrer que pretenem assajar de sebre, com Lord Broughman digué molt bé: «Tot de quelcom i quelcom de tot».

«Escassament — diu Sir J. Herschel — se pot gravar prou fortament a l'atenció de l'estudiant de la natura, que gaire bé no hi ha cap fenomen natural que pugui ser explicat plena i completament, en totes les seves circumstancies, sense l'unió d'algunes, pot-ser de totes, les ciencies.»

El sistema present en la major part de les nostres escoles públiques i els colegis sacrifica tot lo altre als classics i a la aritmetica. Ja ho són d'estudis molt importants, emperò no haurien pas d'excloure la ciencia i els llenguatges moderns. A més, després de tot, els nostres fills surten del colegi incapaços de parlar llatí ni grec, i massa sovint sense cap fruició absolutament en l'història o la literatura classiques. Emperò l noi qui ha estat educat sense cap ensenyança de ciencia, té greu raó de doldre-s del «saber amb una entrada completament barrada».

Talment, concentrant massa l'atenció en una o dues coses, desfem el nostre propi objectiu i produïm una sensació de desplaer allà on nosaltres desitgem crear dilecció.

La nostra gran errada en l'educació, segons m'apar, es l'adoració d'apendre llibres, la confusió de l'instrucció amb l'educació. Forcem la memòria en comptes de conresar l'enteniment. Les criatures a les nostres escoles elementaries són afadigades per l'acte mecanic d'escriure i les intricacies interminables del silabejar; són ofegades amb columnes de dates, amb llistes de reis i de llocs, que no porten cap idea definida a l'enteniment llur, ni tenen cap relació amb les llurs necessitats i ocupacions diaries; mentres en les nostres escoles públiques se produeixen els mateixos resultats infortunats amb la cançada monotonia de la gramatica llatina i la grega. Amb els infants tindriem de seguir un camí exactament oposat: donar-los a l'engròs varietat d'aliment mental i assajar de cultivar els llurs gustos, més aviat que no pas omplir de fets aixuts els llurs enteniments. Lo important no es pas tant que cada criatura sia ensenyada, com que s desperti a cada criatura l desig d'apendre. Què hi fa que un alumne sapiga una mica més o una mica menys? El noi qui surti d'estudi sabent molt, emperò detestant les seves lliçons, aviat haurà oblidat gaire bé tot lo qui hagi après; mentre que un altre qui hagi adquirit la set del saber, adhuc si hagués après poca cosa, ell

mateix aviat s'ensenyaria més de lo que hagués sabut el primer. Per natural, les criatures són desitjoses d'informació: sempre fan preguntes. Això s'hauria d'encoratjar. De fet, ens podem refiar en gran part dels instints llurs, i en aquest cas faran molt pera educar-se elles mateixes. No obstant, massa sovint l'adquisició del saber sels posa a davant en una forma tant fastigosa i afadiganta, que detura tot desig de saber o adhuc l'esmicola; de manera que, de fet, les nostres escoles devénen llocs pera l'escoratjament d'apendre i produeixen així l'efecte oposat precisament al que nosaltres preteniem. En un mot, les criatures s'haurien d'avesar a observar i a pensar, car d'aquesta manera sels obriria un brollador de la més pura dilecció pera les hores de lleura, i el judicament més dreturer en la feina de la vida.

Un altre punt en el qual jo m'aventuro a pensar que el nostre sistema d'educació podria ser corretgit es que al present tendeix a donar l'impressió de que tot es sabut.

Se diu que el Dr. Busby no s va llevar el barret en presencia del rei Charles, a fi de que els nois poguessin veure lo gran home que ell era. Am tot, jo dubto si ls nois foren decebuts pel barret; i soc molt exceptic respecte a la teoria d'educació del Dr. Busby.

Mestre John de Basingstoke, que era arxidiaca de Leicester l'any 1252, durant una visita a Atenes, aprengué el grec, de Constantina, filla de l'arquebisbe d'Atenes, i després solia dir

que, encara que hagués estudiat força i diligentment a l'Universitat de París, no obstant, ell havia après més d'una donzella atenenca de vint anys. No tots podem estudiar tant plament com això; emperò l principal manament que jo trobo en el sistema del Dr. Busby es que amaga l gran fet de l'humana ignorància.

An els nois sels dóna l'impressió de que ls mestres ho saben tot. Si, d'altra part, la gran lliçó que s'imprimís en ells fos de que lo que sabem es res comparat am lo que no sabem pas, que l «gran occèa de veritat roman tot pera descobrir a davant nostre», segurament que això resultaria un gran estimul i molts sentirien noble dalera d'aixamplar les fites del saber humà i d'extendre l reialme intelctual de l'home.

«La Filosofia — digué Aristotil — comença am la meravella, car Iris es la filla de Thaumás.» L'educació no hauria pas d'acabar quan sortim de l'estudi, sinó que, si allà ha estat ben començada, continuarà tota la vida.

A més, qualsevulla que sia la nostra ocupació o professió en la vida, es molt convenient crear algun altre interès especial pera nosaltres mateixos. En la tria d'un tema cadascú tindria de consultar els propis instints i les aficions. Jo no pretendré pas suggerir si fóra mellor dedicar-se a l'art o a la ciencia; si tindriem d'estudiar les voliaines del raig de sol, o els mateixos còssos celests. Qualsevol que

sia l tema que nosaltres escullim, trobarem prou, i més que prou, pera recompensar una vida que hi dediquem. No hi ha dubte de que la vida es empedrada de gaubances, emperò tots hem de preveure temps d'angoixa, de sofriment i de tristor; i, quan això arribi, es un conhort inestimable de tenir algun pregon interès que, de totes maneres fins a cert punt, ens permetrà defugir de nosaltres mateixos.

«Un enteniment cultivat, — diu Mill, — no vull pas dir el d'un filòsof, sinó qualsevol enteniment al qual s'hagin obert les fonts del saber i al qual s'hagi ensenyat d'una manera tolerable l'exercici de les seves facultats, trobarà deus d'interès inestroncable en tot lo que l'envolta: en els objectes de la natura, en les creacions de l'art, en les imaginacions de la poesia, en els incidents de l'història, en la manera d'esser de l'humanitat, passada i present, i en les llurs avinenteses esdevenidores. Certament, es possible de devenir indiferent a tot això, i adhuc sens haver-ne agotat ni una mil·lèsima part; més solament quan desde l començament un hom no ha pas tingut cap interès moral ni humà en aquelles coses, i ha cercat en elles no més que la satisfacció de la curiositat.»

Se m'han fet algunes brometes de bona llei per haver dit que jo preveia un temps en que ls nostres artesans i mecanics serien grans llegidors. Emperò segurament que no es pas

fòra raó de considerar la nostra condició social susceptible de gran mellorament. La difusió de les escoles, l'abaratiment de llibres, l'establiment de llibreries gratuïtes, se pot ben confiar que exerciran una influència civilisadora i ennoblidora. Fins, crec jo, que faran molt pera disminuir la pobresa i el sofriment, bon troç de lo qual es degut a l'ignorancia i a la falla d'interès i d'alegrança en la vida ineducada. Per lo que toca a les nostres escoles elementaries, no hi ha dubte que es molt difícil de repartir el pressuposit sense estimular indegudament la mera instrucció mecanica. Més aquest no es pas el lloc de discutir el tema de l'educació religiosa o moral, ni l sistema de repartiment del pressuposit.

Si nosaltres reeixim a donar l'amor de la saviesa, es ben segur que l mateix saber ne seguirà de per sí.

Per tant, hauriem d'esforçar-nos a educar els nostres fills de manera que cada anada a fòra pugui ser un plaer; que ls descobriments de la ciencia puguin ser un interès vivent; que la nostra historia i la poesia nacionals puguin ser fonts d'orgull legitim i de joia racional. En un mot, les nostres escoles, si s'han de valer el nom, — si tenen de complir la llur funció enlairada, — tenen d'esser quelcom més que mers llocs d'aixerreit estudi: tenen d'ensenyar les criatures educades en elles de manera que puguin apreciar i gaudir aquells dons intellectuals que podrien esser, i haurien d'esser, un

brollador d'interès i de benança, lo mateix pels de dalt que pels de baix, ensems pels rics que pels pobres.

Un entenimentat sistema d'educació al menys ens ensenyarà lo poc que encara sab l'home, lo molt que roman pera aprendre; ens permetrà donar-nos compte de que aquells qui s planyen de l'afadigosa monotonia de la vida sols han de blasmar sí mateixos; i que l saber es plaer així com poder. Sens emmenarà tots a intentar, amb En Milton, «d'esguardar la resplendent captinença de la veritat, en la quietor i la calma de l'estudi», i a sentir, amb En Bacon, que «no hi ha pas cap plaer que sia comparable a l'estament en el sòl aventatjós de la veritat».

Aleshores sí que nosaltres compendriem en part, puix que encara no ho podem pas fer ben plenament com cal, les «sagrades fiances de sanitat, de fortalesa i de temps», i lo agraits que hauriem d'esser per l'ineestimable mercè de la vida.

SEGONA PART

PREFACI

« I ço que es escrit, es escrit.
Tant-de-bo que valgués més! »

BYRON

AMB això llenço la conclusió del meu tema. Pot-ser m'erro publicant una segona part. La primera fou tant ben rebuda que m'arrisco intentant d'afegir-hi quelcom.

No obstant, en el prefaci de la primera part jo expressava l'esperança de que'ls pensaments i les citacions en els quals he trobat més conhort i fruició, també podrien fer servei a d'altri.

Respecte an això, han estat més que realitzades les meves fiances més ardentes. No solament s'han fet catorze edicions del llibre, en menys de dos anys, sinó les moltes lletres que he rebudes han estat molt complasentes.

Dues critiques s'han repetides per aquells qui m'han fet l'honor d'adonar-se del meu vo-

lum anterior. S'ha dit, en primer lloc, que la meua vida es estada excepcionalment serena i plena, i que, per tant, jo no puc pas jutjar pels altres. Ni tant sols intento fer-ho. Jo no oblidó pas tot lo que m'es estat concedit i em penso que no n som pas de malagrat. Més si jo som estat afavorit en gran, precisament per això, que no tindria d'esser especialment indicat pera escriure sobre tal tema? A més, jo he tingut — qui no n té — les meves tribulacions.

També alguns s'han queixat de que hi ha masses citacions, massa poc de meu. Això jo ho prenc com sent en realitat un gran compliment. No he pas assajat d'esser original.

Sí, com m'han assegurat molts, el meu llibre ha resultat un conhort i ha pogut alegrar a l'hora de la foscuria, això es certament una ampla recompensa, i es tot lo més que jo hagi pretingut mai.

High Elms
Down, Kent, Abril 1889

CAPITOL I

AMBICIÓ

«La Fama es l'esperó que aixeca l'esperit seré
(aquella darrera infirmitat de noble enteniment)
pera menysprear delits i viure laborioses jornades.»

MILTON

Si la fama es la darrera infirmitat dels enteniments nobles, l'ambició sovint es la primera; per més que, quan es aconduida com cal, pot ser una ajuda no pas petita pera la virtut.

En Ciceró diu que: «Si l meu enteniment jovenivol, en molts de preceptes, en molts d'escrits, no hagués beguda aquesta veritat, que la gloria i la virtut deurién esser el més estimats, adhuc l'unic desitg de la vida; que pera atényer aquestes s'han de menysprear els torments de la carn, amb els perills de mort i

desterrament; jamai jo hauria exposada la meva persona en tantes topades i en aquells conflictes diaris amb els homes més dolents, per la vostra deslliurança. Emperò, respecte d'això, els llibres ne són plens: la veu dels savis també n'es plena; els exemples de l'antigor són avessar; i tots aquests els hauria envolquellats encara la nit del barbarisme, si no hagués estat il·luminada pel sol de la ciència».

El poeta ns diu que:

Els més fallen: un sol reïx.¹

Més això escassament es veritat. Tots reïxen qui ho mereixen, si bé pot-ser no pas tal com s'ho esperaven. Una desfeta honorable val més que no pas una victòria magra, i ningú n val menys d'esser derrotat, excepte si s'escorrotja. Encara que nosaltres no puguem arribar a atényer lo que volem, això no es pas una raó pera que no tinguem d'aspirar-hi.

Jo sé, diu Morris,

«Lo molt que l gran falliment
descompassa l limit dels petits successos».

I Bacon ens assegura que «si un home s'espavila i sotja atentament, veurà fortuna; puix, encara que sia cega, ella no es pas invisible».

Pera donar-nos una esperança raonable de succés, hem de capir bé lo que pretenem reali-

1) Tennyson.

sar, i després treure tot lo que s puga de les avinenteses que tinguem. Una de les més importants d'aquestes es l'aprofitament del temps. Que n'hem de fer del temps, demana Oliver Wendell Holmes, sinó omplir-lo de treball?

«A la batalla de Montebello — digué Napoleó — vaig manar a Kellermann que ataqués am 800 cavalls, i amb aquests ell separà ls 6.000 granaders hungarians davant dels mateixos ulls de la cavalleria austriaca. Aquesta cavalleria era mitja lleuga enllà i li calia un quart d'hora pera arribar al camp d'acció; i jo tinc observat que sempre són aquests quarts d'hora que decideixen el fat d'una batalla», inclòs, podem afegir nosaltres, la batalla de la vida.

«Aquell qui pensa guanyar en la lluita [cuita.]¹ fama immortal, té d'obrar sèns jamai de la vida tenir

En l'excitament de la brega, a més, sofrirà comparativament poc de les ferides i dels cops que altrament produirien dolor greu.

Ja està bé de pesar escrupulosament l'objecte que un se proposa, de córrer tant poc de risc com se puga, de comptar-ne l cost exacte.

Més, un cop ja s'es decidit, no cal pas guaitar enrera, no ns tenim pas d'estalviar treball, ni defugir el perill.

1) Beowulf.

« Aquell qui massa tem el seu Fat,
o bé ls quals merits són petits,
aquest no s gosa pas arriscar
a guanyar o perdre-ho tot.»¹

La Gloria, diu Renan, « després de tot, es la cosa que té més probabilitats de no ser pas enterament vanitat ». Emperò, què es gloria?

Marc Aureli remarca que « una aranya s'envaneix quan ha agafat una mosca, un home quan ha atrapat una llebre, un altre quan ha pescat un peix amb una xarxa, un altre quan ha agafat sanglars, un altre quan ha agafat óssos, y un altre quan ha pres Sarmacians »²; més això, si desde un punt de vista mostra la vanitat de la fama, també ns encoratja am l'evidença de que tot-hom pot reeixir no més que l seu objecte sia posat en raó.

Alexandre s pot pendre gaire bé com un tipu d'Ambició en la seva forma usual, si bé portada a un extrem.

El seu desig era de conquerir, no pas d'heretar, ni de regnar. Quan arribava la nova de que l seu pare Philip havia presa alguna ciutat o guanyada alguna batalla, en comptes de semblar-ne content, solia dir als seus companys: « El meu pare anirà conquerint fins que no quedarà res d'extraordinari pera que ho pueu fer vosaltres o jo »¹. Adhuc se diu que s va ressentir del nombre dels estels, considerant

1) Montrose.

2) Aquí s refereix a una de les seves expedicions.

que ell no havia pas estat capaç de conquerir un món. Aital ambició es justament predestinada al desengany.

Les remarques dels filòsops sobre la vanitat de l'ambició se refereixen generalment an aquella forma poc digna, de la qual Alexandre pot pendre-s com tytu; l'idea de la propria exaltació, no solament sense cap referença a la felicitat d'altri, sinó adhuc sense parar esment en els sofriments llurs.

«El cercar la fortuna, continualment i sense repòs,—diu Bacon,—pren massa l temps llur, an aquells qui tenen coses més nobles pera observar.» A més, en altre lloc extén això i afegeix: «La fortuna privada de cap home no pot pas esser, de cap de les maneres, una fi digna de l'existència d'ell».

Goethe remarca bé que l'home «existeix pera la cultura; no pas per lo que ell pot realisar, sinó per lo que s pot realisar en ell»².

Respecte a la fama, no tenim pas de confondre l nom i l'essencia. L'esser recordat no es pas necessariament ser famós. Hi ha infamia així com fama; i malhauradament n'hi ha tants de recordats per l'una com per l'altra, i no pas pocs per una barreja d'ambdues.

Qui es que no s'estimaria més esser oblidat, que no pas recordat com Achab i Jezabel, Neró i Commodus, Messalina i Heliogabal, el rei John i Richard III?

1) Plutarc. 2) Emerson.

«L'esser innominat en gestes dignes val més que no pas una historia infamanta. La dòna canaanita viu més feliça, sense nom, que no pas Herodies am l'anomenada; i qui es que no hauria volgut més haver estat el bon lladre que no pas Pilat?»¹

Els reis i els generals sels recorda sovint tant per la mort llur com per la llur vida, per les llurs malhaurances com per llurs successos. L'heroe de les Thermopyles fou Leonides, no pas Xerxes. L'Imperi d'Alexandre s'esquarterà a la seva mort. Napoleó era un gran geni, emperò no pas un heroe. Més, què n provingué de totes les seves victories? Se són esvaïdes com la fumera dels seus canons, i deixà la França més feble, més empobrida i més petita de lo que ell la trobà. El més durader resultat del seu geni no es pas cap gloria militar, sinó l Codi Napoleonic.

Un titol més segur i gloriós pera la fama es el d'aquells qui són anomenats per qualche acte de justicia o de generositat: el propri sacrifici de Leonides, la bona fe de Regulus, són glories de l'istoria.

En alguns casos en que ls homes són estat batejats am noms de llocs, els homes són recordats, mentre que ls llocs s'obliden. Quan parlem de Palestrina o de Perugino, de Nelson o de Wellington, de Newton o de Darwin, qui es que s recorda d'aqueixes ciutats?

1) Sir T. Browne.

Nosaltres solament pensem en els homes.

Goethe es estat anomenat l'ànima de la seva centuria.

Es ver que solament tenim magres biografies de Shakespeare o de Plató; no obstant, quantes de coses ne sabem d'ells!

Els homes d'Estat i els generals gaudeixen gran celebritat durant les llurs vides. Els diaris croniquen cada paraula i cada moviment; emperò la fama del filosof i del poeta té més durada.

Per raó d'això, i amb algunes excepcions, Wordsworth deprecia ls monuments als poetes. El cas dels homes d'Estat, diu ell, es diferent. Ja està bé commemorar-los, car altrament podrien ser oblidats; emperò ls poetes viuen pera sempre més en els llibres llurs.

Els conqueridors reals del món certament que no són pas els generals, sinó ls pensadors; no pas Genghis Khan i Akbar, Ramsés o Alexandre, sinó Confuci i Buddha, Aristotil, Plató i Christ. Els governants i els reis qui regnaven sobre ls nostres passats, ja fa molt de temps que la major part són estat oblidats: són oblidats per falla d'algun bard sagrat qui els donés vida, o bé són remembrats, com Suddhodana i Pilat, per mor de la llur relació amb esperits superiors.

Les vides d'aitals homes nos poden pas enquistar dintre cap biografia. No solament visqueren en la llur generació, sinó per tots els temps. Quan enraonem del periode elisabe-

tàensem am Shakespeare i Bacon, Raleigh i Spenser. Dels ministres i secretaris d'Estat, fòra d'una o dues excepcions, gaire bé no ns en recordem, i el mateix Bacon es menys recordat com jutge que no pas com filòsof.

D'altra part, a què deuen la llur anomenada ls generals i els estatistes? Són celebrats per les llurs fetes, emperò es al poeta i a l'historiaire que ells deuen la fama llur, i al poeta i a l'historiaire devem nosaltres les llurs glòries remembrances i l'exemple de les llurs virtuts.

« Vixere fortes ante Agamemnona
Multi; sed omnes illacrimabiles
Urgentur ignotique longa
Nocte, carent quia vate sacro. »

Hi hagueren molts d'homes braus abans d'Agamemnon, emperò la llur recordança es desapareguda perquè no foren pas celebrats per cap bard diví.

Montrose combinà encertadament amdues coses, quan en *My dear and only love* ell promet:

« Te faré famosa am la meua ploma,
i amb el meu glavi te faré gloriosa. »

Es remarcable i encoratjador los molts dels grans homes qui han pujat del més baix estament i han triomfat dels obstacles que bé podien haver semblat insuperables; més que això, adhuc la mateixa obscuritat de naixença pot esser una causa d'honor. Els mateixos dub-

tes sobre l'indret on nasqué Homer han contribuït a la seva gloria, car, com tots sabem, hi ha set ciutats qui reclamen el gran poeta:

«Smyrna, Rhodos, Colophon, Salamis, Chios, Argos, Athenæ.»

Prenem no més que ls homes de Ciència. En Ray era fill d'un ferrer, En Watt d'un mestre d'aixa, En Franklin d'un candelaire, En Dalton d'un teixidor a mà, En Fraunhofer d'un vidriaire, En Laplace d'un pagès, En Linneu d'un pobre capellà, En Faraday d'un manyà, En Lamarck d'un dependent de banquer, En G. Stephenson era carboner, En Wheatstone un fabricant d'instruments de musica, En Davy era l'ajudant d'un apotecari, En Galileu, En Kepler, En Sprengel, En Cuvier, i Sir W. Herschel, tots eren fills de pares molt pobres.

D'un altre costat fa tristor de pensar quants i quants dels nostres més grans benefactors són desconeguts, adhuc de nom. Qui es que descobrí l'art de fer foc? Prometheu es merament la personificació de la previsió. Qui inventà les lletres? Cadmus no es més que un nom.

Aquestes invencions, veritablement, se perden en la calitja de l'antigor; més fins tocant an el progrés recent, les passes sovint són tant graduals i tant nombroses, que poques invencions poden esser atribuïdes enterament, ni tant sols principalment, a cap persona.

Se diu que Colomb, i se diu veritat, desco-

brí l'America, encara que la gent del Nord hi fossin estats abans d'ell.

Nosaltres, els inglesos, tenim tota la raó d'esser orgullosos dels nostres compatricis. Solament respecte filòsofs i homes de Ciència, Bacon i Hobbes, Locke i Berkeley, Hume i Hamilton, sempre aniran associats amb el progrés de la pensa humana; Newton, amb la gravitació; Adam Smith, amb l'Economia Política; Young, amb la teoria ondulatoria de la llum; Herschel, amb el descobriment d'Urani i l'estudi dels fondals estel·lars; Lord Worcester, Trevethick i Watt, amb la màquina de vapor; Wheatstone, amb el telegraf elèctric; Jenner, amb el desterrament de la verola; Simpson, amb l'aplicació pràctica de l'anestèsia; Darwin, amb la creació de la moderna Història Natural.

Aquests homes i d'altres com aquests, han feta la nostra història i han emmotllades les nostres opinions; i si bé durant la vida poden haver ocupat, comparativament, un espai insignificant als ulls dels llurs compatricis, a la llarga devingueren un poder irresistible i ara se són engrandits justament fins assolir gloriosa recordança.

CAPITOL II

RIQUESA

«El ric i el pobre s'acoblén. Nostramo es el faedor de tots ells.»

Proverbis de Salomó

L'ambició sovint pren la forma d'amor als diners. N'hi ha molts qui mai han assajat l'Art o la Musica, la Poesia o la Ciencia; emperò la major part de les gents fan quelcom pera obtenir un passament, i consegüentment un augment de renda no solament es acceptable en sí, sinó que també causa una sensació plasenta de succés.

Sovint se dubta de si la riquesa es cap aventatge. Jo mateix no crec pas que aquells qui són nats, segons la dita, amb una cullera d'argent a la boca, sien necessariament gens

més feliços per això. No hi ha pas dubte que la riquesa gaire bé porta més servitut de treball que la pobresa, i certament més angoixa. No obstant, jo crec que s'ha de confessar que la possessió d'una renda, sia la que s vulga, que augmenti una mica a mida que corren els anys, ajuda al confort de la vida. Emperò això, naturalment, en el suposit de que vosaltres sou amos dels vostres diners, de que el diner no es pas amo vostre.

Es inqüestionable que la possessió de riquesa no va pas sense seguici d'entrebancs. Els diners i l'afició als diners sovint van plegats. L'home pobre, com diu N'Emerson, es l'home qui desitja ser ric; i com més té un hom, sovint tant més cobeja d'esser més ric. De la mateixa manera que el beure sovint no fa més que augmentar la set, així també, en molts de casos, la cobejança de riquesa augmenta amb l'opulència.

Va sense dir que això es especialment el cas quan els diners se cerquen per mor d'ells mateixos. A més, devegades costa menys de fer diners que no pas de guardar-los o de fruir-ne. El guardar-los es un enlleit i angoixós escarraçament. La temença de perdre-ls se pot suspendre com un nuvol negre sobre la vida. N'Apicius, quan hagué reventat la major part del seu patrimoni, si bé encara li restaven 250.000 corones, cometé suïcidi, segons conta En Seneca, per por de que tingués de morir-se de fam.

La riquesa, certament, no es pas cap remei infalible. Altrament, el valer del diner depèn, en part, de saber lo que n cal fer, i, en part, de la manera com es estat adquirit.

«Fes diners, — diuen els teus amics, — a fi de que a nosaltres ens en puguin tocar una mica. Si jo puc guanyar diners i al mateix temps servir-me modest i magnanim, mostrau-me'l camí i jo n guanyaré. Emperò si m demaneu que perdi les coses que són bones i ben meves, amb intent de que vosaltres pogueu guanyar coses que no són pas bones, guaiteu si n sou poc de dreturers i si n teniu poc de seny. Car, què es lo que us estimarieu més de tenir: diners o bé un amic fidel i modest?

»¿Què es lo que priva un hom qui hagi comprès clarament aquestes coses, de viure amb el cor alleugerit portant facilment les regnes, esperant am calma tot lo que pugui succeir i suportant lo que ja es esdevingut? Que voldrieu que jo sofrís pobresa? Veniu i sabreu lo que es pobresa quan ella ha trobat algú qui pot representar bé l paper de pobre»¹.

Tenim de recordar-nos de la resposta de Solon a Croesus: «Senyor, si ve algú qui tinga mellor ferro que vós, ell serà l'amo de tot aquest or».

Midas es un altre cas avinent. Pregava perquè tot lo que toqués pogués tornar-se or, i aquest prec fou acordat. El seu vi se tornà or,

1) Epictet.

el seu pa se tornà or, els seus vestits, fins el mateix llit seu!

«Attonitus novitate mali, divesque miserque,
effugere optat opes, et quæ modo voverat, odit.»¹

Ell no es pas, de cap de les maneres, el sol home qui ha sofert per massa d'or.

La veritat real jo crec es que la riquesa no es pas necessàriament una aventatge; emperò, que ho sia o no, depèn de l'usatge que nosaltres ne fem. No obstant, podria dir-se lo mateix de la major part d'altres afavoriments i privilegis; de la Saviesa i la Força, de la Belleza i l'Habilitat, de tot això s pot abusar; si nosaltres ho descuidem o en mal-usem, som en pitjor estament que si mai les haguessim tingudes. La riquesa solament es una desaventatge en mans d'aquells qui no saben com servir-sen. Dóna l comanament de tantes d'altres coses, — lleure, el poder d'ajudar els amics, llibres, obres d'art, ocasions i medis de viatjar.

D'altra banda, costaria poc d'exagerar les aventatges del diner. Val la pena de tenir-ne i s'ho val que s treballi per ell, emperò no retorna pas un sacrifici massa gran, ni certament tant gran com se li ofereix sovint. Un savi proverbi ns diu que l'or pot esser comprat massa car. Si s'ha de valuar la riquesa perquè

1) Astorat d'aquesta extranya malhaurança, ric i miserable ensems, ell vol deslliurar-se de ses riqueses i maleeix lo que tant havia cobejat.

dóna lleure, es clar que fóra una errada de sacrificar lleure en la lluita per la riquesa. Tampoc hi ha dubte de quel diner té una tendença a fer els homes pobres d'esperit. Emperò, d'altra banda, quin es el do que sia sense perill?

N'Euripides digué que ls diners troben amics pels homes i té gran poder (ell digué l més gran) entre l'Humanitat, afegint cinicament: «Un home ric certament es una persona poderosa, especialment si l seu hereu es desconegut».

En Bossuet ens diu que: «Ell no sentia cap afició per la riquesa, però que, si hagués tingut tot just lo necessari, s'hauria sentit encongit i hauria perdut més de la meitat del seu talent».

En Shelley no era pas certament un avar, i, am tot, «Jo desitjo diners,—digué,—car jo m penso que sé lo que se n'ha de fer. Governen el treball, donen lleure; i donar lleure an aquells qui l'esmerçaran en l'avençament de la veritat es la més noble presentalla que l'individu pot fer a l'humanitat».

Molts hauran sentit amb En Pepys quan diu primorosament i am pietat: «He sortit am la meva muller, la primera volta que vaig en el meu propi cotxe, lo qual fa alegrar el meu cor i lloar Déu, i pregar-lo que mel beneeixi i mel conservi».

Això verament era una satisfacció una mica egoista. Emperò l marxant no s'ha pas d'aver-gonyir de la seva professió, mentre tinga en

compte aquella inscripció de l'iglesia de Sant Giacomo de Rialto, a Venezia: «Al voltant d'aquest temple feu que sia justa la llei del marxant, veritables les seves pesades i els seus pactes fidels»¹.

No obstant, si s'ha sacrificat la vida a l'apilonament de diners per mor d'ells tots sols, els medis mateixos amb els quals foren adquirits privaran de que sen pugua gaudir: la fredorada de la pobresa haurà entrat fins al moll de l'òs. El nostre mot *miser* (avar) fou ben triat pera aitals persones, perquè són essencialment miserables.

«Un coleccionador escorcolla totes les botigues de pintures d'Europa per un paisatge d'En Poussin, un croquis al llapiç d'En Salvador; emperò la Transfiguració, el Judici Darer, la Comunió de Sant Geroni i les que són tant transcendentes com aqueixes, són a les murades del Vaticà, dels Uffizzi o del Louvre, aon les pot veure qualsevol passant, pera no dir res dels quadros de la Natura a cada carrer, les postes i les sortides de sol a cada jorn, i l'esculptura del còs humà, que no es mai absent. Fa poc que un coleccionador comprà a una subasta de Londres, per cent cinquanta set guinees, un autograf d'En Shakespeare; emperò un noi d'estudi pot llegir Hamlet de franc i pot descobrir-hi secrets de la major importança encara no publicats»². I, am tot,

1) Ruskin. 2) Emerson.

«què es lo que té l propietari, sinó la vista d'allò amb els seus ulls?»¹

Realment nosaltres som més rics de lo que ns pensem. Sovint oim parlar de fam de Terra. La gent enveja un gran senyor territorial i s'imaginem lo delitós que ha d'esser de posseir un gran patrimoni. Però massa sovint, com diu N'Emerson, «si sou amos de la terra, la terra es amo de vosaltres». A més d'això, que no tenim tots, en un mellor sentit, — que no tenim tots, milers d'arees nostres? Lo del comú i els camins i caminals i la vora de mar, la nostra gran i variada costa, tot això es nostre. La costa de la mar té també dues grans aventatges. En primer lloc, es ben poc feta malver per l'home en la major part, i en el segon mostra les forces de la Natura, molt instructivament. Tots som grans propietaris si solament ho sabessim. Lo que ns manca no són pas terres, sinó l poder de gaudir-ne.

També aquest gran heretament té l'aven-
tatge adicional que no dóna feina, ni requereix
ques meni. El propietari té ls treballs, empe-
rò l paisatge pertany a tot-hom qui tinga ulls
pera guaitar-lo. Així En Kingsley nomenava
els boscatges dels voltants d'Eversley el seu
«jardí d'hivern», no pas perquè fossin seus
segons la llei, sinó en aquell sentit més en-
lairat en que dèu mil persones poden posseir
la mateixa cosa.

1) Salomó.

CAPITOL III

SANITAT

« Sanitat es lo mellor pera l'home mortal; després, bellesa; en terç lloc, riquesa ben guanyada; en el quart, el plaer de juvenesa entre amics. »

SIMONIDES

EMPERÒ si hi ha haguda qualche diferència d'opinió respecte l'aventatge de la riquesa, tocant a la sanitat tots són d'acord.

« Sanitat — digué En Simonides temps ha — es lo mellor pera l'home mortal; després, bellesa; en terç lloc, riquesa ben guanyada; en el quart, el plaer de juvenesa entre amics. »

« La Vida — diu En Longfellow — sense sanitat, es una càrrega; am sanitat es joia i alegria. » N'Empedocles deslliurà d'una pestilença l poble de Selinus, aixugant un aigua-moll, i fou aclamat com un semi-déu. Sens diu

que feren una medalla en honor seu, representant el filòsof a l'acte de deturar la mà de Phoebus.

Jo crec que escassament ens donem compte de lo molt que devem als metges. El nostre sistema de Medicina apar tant natural i obvi que difícilment sens acut com quelcom de nou i excepcional. Quan som malalts enviem a cercar el metge; ell ens recepta una medicina; nosaltres la prenem, i paguem la visita. Però, entre les races més inferiors dels homes, el dolor i la malaltia sovint són atribuïts als mals esperits. El curander es un sacerdot, o mellor un bruixot, més aviat que no pas un veritable doctor, i la seva tasca es exorcisar el Malesperit.

En altres terres, aon s'es fet algun avenç, s'escriu un encantament sobre una post, s'esborra rentant-la i després se beu. En alguns casos la medicina es presa, no pas pel malalt, sinó pel metge. No obstant, semblant sistema generalment es transient; naturalment, es desencoratjat per la Professió i resulta verament incompatible amb una gran clientela. Adhuc respecte l pagament, trobem sistemes molt diferents. Els Xinescs paguen el seu metge mentres se troben bé i sospenen el sou desseguida que estan malalts. A l'antic Egipte sens diu que l malalt nodria l doctor durant els primers dies, després dels quals el doctor pagava l malalt fins que l posava bé. Aquest es un sistema engrescador, emperò podria ocasionar massa temptació de remeis heroics.

Ben comptat, el nostre sistema sembla l me llor, si bé no ofereix pas encoratjament adequat pels descobriments i les recerques. Nosaltres no apreciem pas lo molt que devem als descobriments d'homes tals com En Hunter i En Jenner, En Simpson i En Lister. I, am tot, en materia de sanitat, podem fer més pera nosaltres mateixos que no pas els més grans doctors.

Més si tot-hom s'avé respecte l do de la sanitat, n'hi ha molts qui no s donaran cap feina, ni se sotsmetran als més lleus sacrificis que són necessaris pera conservar-la. Certament molts fan malver deliberadament la llur sanitat i s'arrisquen a la certesa d'una mort prematura o una vellor de sofriment.

No hi ha pas dubte que alguns hereten una constitució que fa gaire bé inatenyible la sanitat. En Pope parlà d'aquella llarga malaltia que fou la seva vida. Verament n'hi ha molts qui poden dir «jo pateixo, doncs jo som». Emperò, sortosament, aquests casos són excepcionals. Si volguessim, la major part de nosaltres podriem trobar-nos bé. Es molt per culpa nostra que som malalts. Fem aquelles coses que no deuriem pas fer i deixem de fer aquelles altres que hauriem d'haver fetes, i després ens extranyem de que ns manqui sanitat.

Tots nosaltres sabem que ns podem fer enmalaltir, emperò pocs pot-ser se donen compte de lo molt que podem fer pera servir-nos bons. Molt del nostre patir es infligit per nosaltres mateixos. S'ha remarcat que entre ls antics

Egipcians, la més gran pretenció de la vida semblava que era l ser ben soterrat. També molts adhuc ara viuen com si això fos l'objecte de l'existència llur.

Com Naaman, ens refiem de que la nostra sanitat sia cosa de miraculosa interferença i descuidem aquelles precaucions casolanes am les quals la podriem obtenir.

Gaire bé dubto si l'estudi de la sanitat se grava prou a l'esperit d'aquells qui entren a la vida. No pas que valgui la pena de remenar petits malincois, de sebre llibres de malalties o de fer experiments de medecina en nosaltres mateixos: ben lluny d'això. Quan menys ens pensem que som malalts o menys rumiem les petites molesties corporals, es més probable, pot-ser, que conservem la nostra sanitat.

Més ja es una altra cosa d'estudiar les condicions generals de sanitat. Un proverbi molt conegut ens diu que, quan un hom es en els quaranta, tot-hom es foll o bé metge. Malhauradament, am tot i això, molta de gent són invalids als quaranta ensems que metges.

Mala salut, no obstant, no es cap excusa pera la tristor. Si tenim una malaltia, al menys ens podem alegrar de que ns deslliurem de totes les altres. En Sydney Smith, qui sempre era a punt de guaitar el costat bonic de les coses, una vegada, quan el sofriment el tenia atuit, escrigué a un amic seu dient-li que tenia poagre, fogueta i set malalties més, emperò que «altrament se trobava molt bé»; i molts

dels més grans invalids han suportats els sofriments llurs amb alegria i bon humor.

Se conta que l'celebrat fisionomista Campanella podia talment abstreure la seva atenció de qualsevol sofriment del seu cos, que adhuc pogué aguantar el torment sense gaire dolor; i qualsevol qui tinga prou força pera concentrar la seva atenció i dominar la seva voluntat, se pot emancipar ell mateix de totes les petites miseries de la vida. Podrà tenir moltes causes d'angoixa, el seu cos pot patir greu dolor, i, no obstant, el seu esperit romandrà serè i no torbat: ell pot triomfar del neguit i del dolor.

Emperò n'hi ha molts qui han sofert força innecessàriament, i vides valioses sovint són estades perdudes per ignorança o poc compte. No ns podem pas estar de pensar que la vida de molts grans homes s'hauria poguda allargar força amb ajuda d'un xic de precaució usual.

No més fixant-nos en els musics, quina greu perdua pel món es que Pergolesi fos mort als vintisis anys, Schubert a trenta-un, Mozart a trenta-cinc, Purcell a trenta-set i Mendelssohn a trenta-vuit!

En el vell mite grec, la vida de Meleager era indissolublement junyida pel Fat a l'existència d'un sòc d'arbre especial. Mentre aquest fos ben servat per Althea, la seva mare, Meleager; tenia una vida encisada. Sembla extrany que nosaltres no recaptem amb igual compte el nostre còs, del qual estat depèn tant la felicitat.

Els requeriments de sanitat prou són clars: hàbits regulars, exercici diari, netedat i moderació en totes les coses, — en el menjar igualment que en el beure, — farien estar bons a la major part de la gent.

Ací no tinc pas de tractar dels mals de la beguda, emperò nosaltres pot-ser escassament ens donem compte del molt sofriment i mal-humor que a la vida són deguts al menjar massa. La dispepsia, per exemple, que tanta de gent pateix, de les dèu vegades les nou es culpa d'ells mateixos i prové de la combinació de massa aliment ab massa poc d'exercici. Pera allargar la teva vida, diu un vell proverbi, escursa ls teus repassos. El viure senzillament i el pensar d'una manera enlairada ns asseguren sanitat a molts de nosaltres, si bé pot-ser comparativament no li ve pas gaire d'ací lo que mengi un hom qui té sanitat, mentres no mengi massa.

Mr. Gladstone ens ha dit que la sanitat esplendida que gaudeix es deguda, en gran part, a que de petit aprengué una senzilla maxima fisiologica i a l'haver-se avesat a fer sempre vinticinco queixalades a cada troç de carn.

«Vés-hi, doncs, al teu banquet, emperò usa delit, d'aital manera que encar t'alcis am gana»¹.

Malgrat això, no hi ha pas dubte que la regla de no beure ni menjar massa, si bé es prou

1) Herrick.

senzilla en teoria, no es pas igualment facil d'aplicació. N'hi han haguts molts d'Esaús, qui s'han venut el llur dret de naixença de sanitat per una racció d'escudella.

No obstant, encara que puga semblar paradoxic, certament es ver que, a la llarga, l'home moderat obtindrà més plaer adhuc del menjar i del beure, de lo que mai ne puga treure el fartaner o el borrarxó. Ells no ho saben pas lo que es fruir «l'exquisit gust del pa sec usual»¹.

Adhuc si nosaltres haguessim de considerar merament el plaer provinent del menjar i del beure, fóra aplicable la mateixa regla. Un esmorsar de pa i formatge, després d'una bona passejada, es més agradós que no pas un festí de Lord Mayor². Sense cobejar un béc de *cigonya*, com Apicius, a fi de que pogués gaudir més estona el seu dinar, no devem pas ser malagrahits del plaer que fa l menjar i el beure, encara que sien dels menys estetics dels nostres plaers. Són casolans, no hi ha pas dubte, emperò vénen al matí, a la tarda i al vespre, i no són pas menys reals, malgrat que pertoquin al còs més aviat que no pas a l'ànima.

Parlem exactament d'una gana sanitosa, perquè es una bona prova de la nostra condició corporal; i també, en alguns casos, del nostre estat mental. Que

1) Hamerton.

2) El batlle de gran ciutat. — (Nota del traductor.)

«no n ve pas res de bo,
apart de feina per a ls mortals»,

es especialment verdader am referença a la gana. El seure-s a un dinar, per senzill que sia, després d'una caminada a montanya o per la riba de mar amb un amic, es un plaer que no té res d'insignificant.

A més, l'alegrança i el bon humor durant els repassos, no solament són plasents en sí, sinó que ajuden força a la sanitat.

S'ha dit que la gana era la mellor salça, emperò n'hi ha molts qui s'estimarien més algunes bones contarelles que no pas una bona gana en un festí; i qui es que no voldria que s digués d'ell, com de Biron per Rosaline:

«Amb hom més alegre,
dintre ls limits d'alegrança escaienta,
jamai tinguí una hora de parlament?»

En els tres grans *Banquets* de Plató, de Xenophon i de Plutarc, la minestra ni tant sols s'esmenta.

En les paraules del vell adagi de Lambeth:

Encar que un hom alegre
fassia tot ço que pot
pera entretenir sos hostes
am vi i acudits plasents,
si sa muller s'enfelloneix,
tota la joia sen va avall».

Lo que la sal es pera l'aliment, la vivor i l'humor ho són en la conversa i la literatura. Un divertidor escriptor ha dit en el *Cornhill*:

«No podeu pas esperar de trobar humor en el Kempis ni en els Profetes Hebreus»; però tenim l'autoritat de Salomó, qui ns diu que hi ha temps pera riure, així com pera plorar.

«El llegir una bona comedia es tenir la mellor companyia del món, quan s'hi diuen les mellors coses i esdevenen les coses més agradoses»¹.

No es pas sense raó que cadascú se réssent de l'imputació de no ser capaç d'entendre un acudit.

El riure apar que es la prerrogativa especial de l'home. Els animals superiors ens donen prova d'evident poder de raonament, si bé no pas gaire desenrotllat; emperò es més que dubtós si són capaços d'apreciar una broma.

La vivor, a més, ha resoltes moltes de dificultats i ha decidides moltes de controverses.

«El ridicol sovint prevaldrà,
i tallarà l nus quan fallaran raons més greus.»²

Una cançó sense cap pretenció, diu Walpole, «amb una mica de follies ara i adés, no desdiu pas d'un monarca»; més ara costa d'avenir-se de que James I, pera triar bisbes i concellers privats, s'hagués mirat la llur traça en fer jocs de mots.

Chamfort diu que l més malaguanyat de tots els jorns es aquell en que un hom no ha rigut gens.

1) Hazlitt. 2) Francis.

També no es pas un merit petit del riure el que sia completament espontani. «No podeu pas forçar la gent a riure; no podeu pas donar cap raó perquè hagin de riure; ells han de riure per sí mateixos o no han de riure gens... Siensem que no hem de riure, això fa més grossa la nostra temptació de riure»¹. A més, l'humor es contagiós. Un hom aixerit pot dir, com Falstaff diu d'ell mateix, «jo no som pas aixerit en mi mateix, sinó la causa de que altres homes sien aixerits».

Un hom podria parafrasejar la remarca tant sabuda sobre l vi d'Oporto, i dir que certs acudits poden ser mellors que altres, emperò qualsevulla cosa que a un hom el faci riure es bona. «Després de tot,—diu Dryden,—es una bona cosa l riure de totes passades; i si una palleta pot pessigollar un home, es un instrument de felicitat», i jo podria afegir de sanitat.

Se m'ha dit que, ometent d'esmentar el fumar, me passava per alt un dels plaers reals de la vida. No sent fumador jo mateix, pot-ser no ho puc pas jutjar; té de dependre molt del temperament individual; pera alguns naturals nerviosos certament sembla ser un gran consol; emperò jo tinc els meus dubtes de que l fumar, com a regla general, afegixi res als plaers de la vida. A més d'això, té de malmenar un bon xic la sensibilitat del gust i del flairar.

Aquells qui viuen dintre les ciutats gaire

1) Hazlitt.

bé poden posar com a regla que no es mai perdut el temps que siguin defòra. L'aire del camp es un cordial d'una virtut increible; les famílies antigues són, en tots els sentits, famílies de pagès, no pas famílies de ciutat; i aquells qui s'estimen més N'Homer i En Plató i En Shakespeare, que no pas les llebres i les perdius i les guilles, s'han de malfiar de no caure en la temptació d'oblidar aquest gran requisit de la natura nostra.

La major part dels anglesos, no obstant, són amants de l'aire lliure, i probablement es ver que molts de nosaltres fruim més una partida de *cricket* o de *golf* que no pas guaitant cap dels vells mestres pintors. L'afició al sport es gravada en el caracter anglès. Tal com se digué d'En William Rufus, «ell s'estima l gran cervo com si fos estat son pare».

Un viatger oriental diu que guaitava un joc de *cricket* i fou molt sorprès de saber que molts dels qui jugaven eren gent rica. Ell preguntà per què no pagaven alguns pobres pera que ho fessin per ells.

En Wordsworth se posà per regla de sortir cada jorn, i solia dir que com que ell mai consultava l temps, tampoc mai tingué de consultar cap metge.

Quan guaitau el temps, desde la finestra, sempre sembla que plou més fort de lo que ho fa realment. Adhuc a l'hivern, encara que el paisatge sovint sembla tristoi i prou ferestec quan el guaitau desde l'escon, am tot i amb

això es molt mellor anar defòra encara que tingueu de desafiar la torpada: quan sou a fòra de casa, el petjar la terra i el respirar aire fresc us dóna nova vida i energia. Lo mateix que ls arbres, els homes viuen bona part de l'aire.

Després d'una galopada per la plana, de bogar en el riu, d'un viatge per mar, d'una passejada vora mar o per la boscuria, am

«La blavor a dalt, la musica en l'aire,
les flors dessobre l sòl»¹,

un hom sent com si pogués dir, amb Henry IV:
«Je me porte comme le Pont Neuf».

El proverbi romà de que no s'hauria pas d'ensenyar res a una criatura que no s pogués aprendre estant dreta, no hi ha dubte que ho portava a un extrem; emperò segurament nosaltres caiem en un altre quan obrem com si ls jocs fossin l'unica cosa que ls nois poden aprendre drets.

L'afició a jugar es certament un instint sanitos, i si bé s'exagera en algunes de les nostres grans escoles, no s pot pas negar que l *cricket* i el *football*, el bogar i el *hockey*, banyar-se i cercar nius, no solament són els més grans plaers, sinó les mellors medecines pera ls nois.

No sempre podem agafar la sòn. Quan s'han de pendre decisions importantes, la natural angoixa d'encertar una bona decisió, sovint ens fa estar desperts. Am tot, no hi ha

1) Trench.

pas res que ajudi més un dormir sanítos com l'abundor d'aire del camp. Després sí que podem gaudir la nova vida de bon matí: «la crida orejosa del matí halenant encens»¹,

«A l'auba l gall de bosc pentina la seva ala negra, es el matí que insinua la joiosa refulada del pinsà, tots els fills de la Natura senten la matinal primavera, de la vida que reviu, amb el jorn que s retorna».

N'Epictet se descrigué com «un esperit arrocegant un cadavre». Això m'apar una descripció malagrahida. Segurament nosaltres hauriem d'estimar el nostre còs, encara que no sia sinó un company frevol i humil. ¿Que no devem als ulls el nostre gaudiment de les belleses d'aquest món i les glories del cel; a l'orella les veus dels amics i tots els delits de la musica; les mans, que no són uns instruments ben fidels i sense preu, sempre amants en cas de necessitat, sempre volenteroses de fer els nostres manaments? I adhuc els peus ens porten, sense queixa, pels viaranyes de la vida més aspres i pedregosos.

Parant-hi esment raonat, molts de nosaltres podem esperarçar de gaudir bona sanitat. I, no obstant, quina organisió tant meravellosa i complexa tenim!

De veritat, som espantosament i sorprenentment fets. Es

«Extrany que una harpa d'un miler de cordes se mantingui afinada tant de temps».

1) Gray.

Quan considerem la meravellosa complexitat de la nostra organització corporal, sembla un miracle que poguem viure; ho sembla molt més que ls orguens innombrables i els funcionaments continuïn un dia després de l'altre, un any darrera l'altre, am tanta de regularitat i tant poc de fregadiç, que devegades nosaltres gaire bé no ns donem pas compte de que tinguem un còs.

I, no obstant, en aquest còs tenim més de doscents òssos, de formes complexes i variades, qualsevulla irregularitat dels quals no cal dir que destorbaria greument els nostres moviments.

Tenim més de cinccents muscles, cada un nodrit per vasos sanguins gaire bé innombrables i regulats per nervis. Un dels nostres muscles, el cor, batega més de 30.000.000 de cops en un any, i si s'atura un sol cop tot es llest.

A la pell hi ha orguens meravellosament variats i complexes — per exemple sobre uns 2.000.000 de glandules sudorífiques, que regulen la temperatura i comuniquen am la superfície per conductes que tenen una llargaria total d'unes 10 milles.

Pensem am les milles d'arteries i de venes, de capilars i de nervis; am la sang, amb els milions i milions de corpuscles sanguins, cada qual en sí un microcosmos.

Pensem amb els orguens dels sentits, — l'ull am la seva cornea i la lens, l'humor vídriós, l'humor aigalós i la choroïda, culmi-

nant am la retina, no pas més groixuda que un full de paper, i, malgrat això, consistint de nou gruixes distintes, la de més endintre composta de brins i conus, que se suposa són els recipients immediats de les ondulacions de la llum, i tant nombrosos que, a cada ull, els conus s'estimen a més de 3.000.000, i els brins enllà de 30.000.000.

Per damunt de tot, i lo més meravellós, el mateix cervell. En Meinert ha calculat que la substança grisa de les convolucions, tota sola, conté noresmenys de 600.000.000 de celules; cada celula consisteix d'alguns milers de molècules visibles, i cada molècula també de molts milions d'àtoms.

I, malgrat tot això, amb un xic de compte, la majoria de nosaltres podem servir en sanitat aquesta organització sorprenent, de manera que treballarà sense fer-nos mal, ni causarà descomfort, durant molts d'anys; i podem tenir fiances de que, adhuc quan vingi la vella,

« El temps puga posar la mà
dolçament sobre l vostre cor, no pas ferint-lo,
sinó com l'harpista posa la palma oberta
sobre la seva harpa, apagant-ne les vibracions »

CAPITOL IV

AMOR

«L'Amor governa l camp, el boscatge, la cort,
i els homes dessota, i els sants a dalt;
car l'Amor es cel, i el cel es Amor.»

Scott

L'Amor es la llum i el solei de la vida. Nosaltres som talment fets que no podem pas delectar-nos plenament, ni fruit res d'altre, sense que algú que nosaltres estimem ne gaudeixi amb nosaltres. Adhuc si som sols, acumulem la nostra joia amb l'esperança de compartir-la després amb aquells que nosaltres estimem.

L'Amor dura tota la vida i s'adapta a totes les edats i les circumstàncies: en l'infantesa, pel pare i per la mare; en la juvenesa, per la muller; quan som més grans, per les criatures, i tots temps pels germans i les germanes, els parents i els amics. La força de l'amistat

verament es proverbial, i en alguns casos, com el de David i Jonathan, se descriu com sobrepasant l'amor de les dònes. Emperò ara no cal pas que m' refereixi an això, havent parlat ja de lo que nosaltres devem als amics.

La bonesa de la Providença envers l'home sovint es estada comparada am la dels pares i mares pels fills llurs.

«Així com una mare, am dolça, piadosa cara, desdel seu setial s'ajup vers els fillets seus, petoneja l'un, a l'altra lin fa una abraçada, se posa aquest a la falda, aquell als peus; i mentre en les accions, esguards, complantes, pre- ella coneix llurs sentiments i voluntat, [tença, an aquest un esguard, an aquell un mot, dispensa, i severa o somrisenta, els estima encar; també així la Providença, suprema, infinida, fa tasca de sotjar les nostres necessitats, escolta nostres pregaries, i tot lo que ns caldria, i adhuc, si nega lo que apar el nostre dret, o bé nega perquè li plauria que demanessim, o sols sembla negar, i negant fa mercè.»¹

Sir Walter Scott diu bé:

«Si hi ha una llagrima humana de rebuig² de passió refinada i clara, es la que un pare piadós plora sobre'l cap d'una filla complidora.»

Se diu que N'Epaminondes donà com principal raó pera alegrar-se de la victoria de Lenetra, la de que faria tant de plaer al seu pare i a la seva mare.

Tampoc cal oblidar enterament l'estimació dels animals. Es impossible de no simpa-

1) *Filicaja*. Traduit a l'anglès per Leigh Hunt.

2) No pas de passió en si.

tisar amb el selvatge quan creu en l'immortalitat llur i se pensa que després de mort,

« Admès en aquell celatge d'igualtat,
li farà companyia l seu goç fidel ».¹

En el *Mahabharata*, el gran epic indià, quan la família dels Pandavas, els heroes, a la fi assoleixen les portes del cel, ells són benvinguts, emperò sels diu que no pot pas entrar el goç llur. Havent pledejat debades, se giren pera entornar-sen, car diuen que ells jamai poden deixar el llur fidel companyó. Aleshores, en el darrer moment, l'angel de la porta s'ablana i permet que entri amb ells el llur goç.

Nosaltres podem tenir fiances de que vindrà un jorn que apendrem de

« No barrejar mai el nostre plaer o la nostra presumpció am dany de la més petita cosa que tinga sensació ».²

Emperò, en el moment present, jo parlo més aviat de l'amor que condueix al matrimoni. Aital amor es la musica de la vida; verament « hi ha musica en la bellesa, i la nota silenciosa de l'amor es molt més dolça que l sò de cap instrument ».³

El *Symposium* de Plató conté una disquisició interessant i entretinguda sobre l'Amor.

« L'Amor — diu Phaedrus — farà que ls homes gosin morir per llurs aimies — solament l'Amor; i les dònnes igualment que ls homes. D'això, Alcestis, la filla de Pelias, n'es

1) Pope. 2) Wordsworth. 3) Browne.

un monument a tota Hellas; car ella volia perdre la vida a favor del seu marit, quan ningú altre ho hauria fet, malgrat que ell tenia pare i mare; emperò la tendresa de l'amor d'ella, talment excedia la llur, que ls féu semblar com si fossin de sang forastera amb el llur propi fill i emparentats amb ell solament de nom; i aquesta acció d'ella ls déus la trobaren tant noble, així com els homes, que, d'entre ls molts qui han obrat virtuosament, ella es un dels molts pocs a qui ls déus han permès de retornar a la terra, en admiració de la seva virtut: una honor tant excessiva acorden ells a la devoció i a la virtut de l'Amor.»

Agathon encara és més eloqüent:

L'Amor «rubleix els homes d'afectes i s'emporta l desafecte llur, fent que s'apleguin en banquetes aitals com aquests. En els sacrificis, festins, dances, ell es senyor nostre—procurant bonesa i esvaint la malvolença, donant amistat i oblidant l'enemistat; es la joia dels bons, la meravella dels savis, l'astorament dels déus, desitjada per aquells qui tenen part en ella, i preciosa per aquells qui tenen la mellor part d'ella; es mare de la delicadesa, la voluptat, el desig, la cobejança, la dolcesa, la gracia, preocupant-se dels bons i sense cuidar-se dels dolents. En cada paraula, obra, desig, temença,—es pilot, camarada, ajudant, salvador; gloria dels déus i dels homes, el mellor i el més serè capitost: les petjades del qual feu que segueixi tot-hom,

cantant dolçament en honor seva aquella tonada dolça am que l'amor encisa les ànimes dels déus i dels homes».

No hi ha dubte, adhuc així hi han dues Amors: «una, la filla d'Urani, qui no té pas mare i es la dea més gran i més entenimentada; i l'altra, la filla de Zeus i Dione, qui es popular i comuna»; emperò no ho examinem pas de massa aprop. Charity ens diu adhuc de Guinevere «que mentres ella visqué fou una bona aimia, i, per tant, tingué una bona fi»¹.

L'origen de l'Amor ha fet exercitar els filòsops gaire bé tant com l'origen del mal. El *Symposium* continua amb un enraonament que Plató atribueix de per riure a Aristophanes, i del qual Jowett remarca que en els escrits d'Aristophanes no hi ha pas res de més verament aristofanic.

La natura humana original, diu ell, no era pas com ara. L'home primeval era rodó²: «el seu darrera i els costats formaven un cercol; i tenia quatre mans i quatre peus, un cap am dues cares, guaitant de banda encontrada sobre un coll rodó, i precisament iguals. Podia caminar dret com fan els homes d'ara, endavant i enrera, segons li plavia, i també podia anar rodolant molt rabent, arremolinant-se en les seves quatre mans i quatre

1) Malory: *Morte d'Arthur*.

2) Jo m'aprofito de la traducció anglesa del doctor Jowett.

peus, vuit entre tot, com saltaires giravoltant seguidament de cames enlaire; això era quan li calia corre furient. Era terrible el poder i la força llurs, i els pensaments dels llurs cors eren grans i atacaren els déus; d'ells se diu el conte d'Otys i Ephialtes, qui, segons Homer, gosaren escalar el cel i haurien agrapat els déus. El dubte regnava en els consells celestials. Si mataven i anientaven la raça amb els llamps, com ho havien fet amb els gegants, aleshores s'acabarien els sacrificis i l'adoració que ls homes oferien an els déus; però d'altra banda, els déus no podien pas tolerar que l'insolença llur no fos retopada. A l'ultim, després d'un bon xic de reflexió, Zeus trobà la manera. Ell digué: m'apar que tinc una pensada que humiliarà lllur orgull i corretgirà les llurs maneres; ells seguiran existint, emperò jo ls mig-partiré, lo qual tindrà una doble aventatge, perquè meitadarà la força llur i nosaltres tindrem el doble de sacrificis. Caminaran drets sobre dues cames, i, si continuen sent insolents i no estan quiets, els esberlaré altre cop i saltaran amb un sol peu». Així parlà i mig-partí ls homes, com haguessiu pogut fendre un ou amb un cabell. Després de la divisió, les dues parts de l'home, desitjant cadascuna la seva altra meitat, s'acoblaren... Ja veieu si n'es d'antic el desig de l'un per l'altre, que es implantat en nosaltres, reunint la nostra natura original, fent de dos un i guarint l'estat de l'home. Cada hu de

nosaltres, quan som separats, no més es l'encaix d'un home, tenint solament un costat, com un llenguado, i sempre va cercant l'altra meitat seva.»

«I quan un hom troba la seva altra meitat, la parella s fon en el pasme de l'amor i d'amistat i d'intimitat, i l'un no serà lluny de la vista de l'altre, com jo podria dir, ni tant sols un minut: passaran plegats tota la vida llur. No obstant, ells no podrien pas explicar lo que volen l'un de l'altre. Car l'intens adaleraent que cada hu té per l'altre no apar pas que sia el desig de relació d'aimadors, sinó de quelcom d'altre, que l'ànima d'amdós desitja evidentment i no ho pot dir, i de lo qual ella sols ne té un pressentiment fosc i dubtós.»

Sia com se vulla, hi ha tal penetració instintiva en el cor humà, que nosaltres sovint formem quasi instantaniament la nostra opinió, i tals impressions rares vegades cambien; adhuc jo podria dir que gaire bé mai són errades. L'Amor de primer fa l'efecte d'una imprudència, i, no obstant, quasi bé es una revelació. Sembla com si no fessim més que renovar les relacions d'una existència previa.

«No més de veure-la ja era estimar-la.
Estimar sols ella i estimar-la sempre.»¹

Encara que l'experiència rarament falsifica aital sentiment, sortosament l'inversa no es

1) Burns.

pas aplicable. L'afecció més pregona sovint es de creixença lenta. Més d'una intensa amor es estada guanyada per una fidel constança.

Montaigne talment declara que «n'hi ha pocs qui se sien casats per amor sense pene-dir-sen». El Dr. Johnson també sostenia que ls matrimonis generalment foren més feliços si ls arreglava l Lord Chancellor; emperò jo no crec pas que ni Montaigne ni l doctor Johnson fossin bons jutges. Com digué Lancelot a la malhaurada Donzella d'Astolat: «No m'agrada pas que m forcin d'estimar, car l'amor té de naixer del cor i no pas de constrenyiment»¹.

L'amor desafia la distança i els elements. Sestos i Abidos són separades per la mar, «emperò l'amor les uní amb una fletxa del seu arc».

L'amor pot ser feliça onsevulla. Byron desitjà²:

«Tant-de-bo quel desert fos la meva estada,
amb una joliuma criatura per serventa,
que jo pogués oblidar la raça humana,
i, sense avorrir ningú, estimar sols ella».

I s'ens dubte molts hauran sentit:

«Oh Amor! Quines hores foren teves i meves
en terres meridionals de pins i palmeres,
en terres de palmes, de tarongers florides,
d'oliveres, blat-de-moro i aloes i vinyes».

Lo que es vertader de l'espai es igualment aplicable al temps.

1) Malory: *Morte d'Arthur*. 2) Symonds.

« En la pau, l'amor afina l floviol del pastor ;
 en la guerra cavalca l corcer batallador ;
 en les sales se mostra gaiament arresat ;
 en les masies dança sobre la verdor del prat.
 L'amor governa l camp, el bosc, la cort,
 i els homes dessota i els sants a dalt ;
 car l'amor es cel i el cel es amor ».¹

Adhuc quan, com succeeix entre algunes races orientals, la Religió i la Filosofia són combinades pera deprimir l'Amor, la veritat se ratifica en les dites populars, com per exemple en el proverbi turc: «Totes les dònnes són una perfecció, especialment aquella qui us estima».

Una vegada una dama francesa cità a Abd-el-Kader el proverbi polonià: «Una dòna arrogega més amb un sol cabell de la seva testa que no pas un parell de bous ben junyits»; i ell respongué somrisent: «El cabell es innecessari: la dòna es tant poderosa com el fat».

Emperò a nosaltres ens agrada més de pensar que l'Amor més aviat es l'Angel de la Felicitat que no pas una força governanta; de pensar am la joia de la familia, quan «els cors són segurs un de l'altre».

« Es la simpatia secreta
 l'anella d'argent, el lligam de seda,
 que l cor amb el cor, i l'esperit am l'esperit,
 en cos i anima pot unir ».²

Lo que Bacon diu d'un amic, encara es més cert d'una muller. No hi ha pas «cap home qui, compartint amb un amic les seves

1) Scott. 2) Scott.

joies, no n gaudeixi més; i cap home comparteix amb un amic les seves malhaurances, sense que n sofreixi menys».

Si sens acosta algú que nosaltres estimem,

«Desseguida apar que quelcom de nou o d'extrany
ha passat sobre les flors, els arbres, el sol;
una lleu emperò inentiligible variant
sobre cada cosa a tot volt». ¹

Que n'es de cert lo que diu La Bruyère:

«Etre avec ceux qu'on aime, cela suffit».

Jo crec que podriem aplicar a l'Amor lo que Homer digué del Fat:

«Els seus peus són tendres, car fa les seves passes
no pas sobre l sol, sinó sobre ls caps de les gents».

L'Amor i la Raó se comparteixen la vida de l'home. Tenim de donar a cascuna lo que se li deu. Si es impossible d'atenyer la virtut amb ajuda de la Raó sense l'Amor, tampoc ho podem fer mitjançant l'Amor sense la Raó.

L'Amor, digué Melanippides, «semblant en el cor de l'home la dolça cullita de cobejança, barreja ensems les coses més dolces i les més belles».

Verament ara ningú s podria planyer, am Phaedrus, en el *Symposium* de Plató, de que l'Amor no ha tinguts adoradors entre ls Poetes. Al contrari, l'Amor els ha portades moltes de les llurs inspiracions més sentides; cap

1) Trench.

d'elles, pot-ser, més noble ni més bella que la descripció del Paradís, de Milton :

« Conversant am tu jo m'oblit del temps,
 les estacions i els canvis llurs; tot plau igualment.
 Es dolç l'halè del mati, la seva auba es dolça
 amb encís dels aucells matiners; plasent el sol
 quan comença a esplaiar sobre aquesta terra delitosa
 sos raigs d'Orient, sobre les herbes, arbres, fruites i flors,
 espurnejants de rosada; la terra fertil es flairosa
 després de la lleu ruimada; i es dolç l'acostament
 de l'agradosa vesprada tebia; després la nit silenciosa,
 ab aquesta au solemniat d'ella, i aquesta lluna bella,
 i aquests joiells del cel, el seu estellat seguiment.
 Emperò ni l'oreig de matinada quan trenca l jorn
 amb encís d'aucellada matinera; ni l sol alçant-se
 sobre aquesta terra delitosa; ni herba, ni fruita, ni flor,
 espurnejants de rosada; ni la sentor després de la rui-
 ni l'agradosa vesprada tebia; ni la nit silenciosa, [mada;
 am la seva au solemniat; ni l passejar pel clar de lluna;
 ni l guspirejar de l'estelada: res d'això es dolç sense tu ».

A més, ningú ha de descoratjar d'un maridatge ideal. Afortunadament nosaltres diferrim tant de gustos; l'amor fa tant pera crear amor, que adhuc el més humil pot esperarçar el maridatge més sortós, am tal de que n sia mereixedor; i Shakespeare parla per milers de gents, com sovint ho fa quan diu :

« Ella es la meva
 i jó so tant ric de tenir joiell semblant
 com am vint mars, si fos de perles llur sorral,
 les roques totes d'or fi i l'aigua nectar ».

L'Amor veritable no serà pas, certament, capritxosa ni exigenta :

« No m diguis pas, aimia, que jo só ingrati
 si de l'arracerat convent
 del teu esperit tranquil i pit cast
 a la guerra i armes jo m llenç.

Es ver! Nova mestressa jo caço:
 lo primer contrari en el camp,
 i amb una fe més forta abraço
 l'escut, l'espasa i el cavall.
 No obstant, aquesta inconstança es tal
 que tu l'adoraras també,
 aimia! Jo no t'estimaria tant,
 si l'honor més no estimés».¹

I, malgrat això:

«Ai! Que causes tant lleus promouen
 la dissensió entre ls cors qui estimen!
 Cors que debades el món provà
 i que l sofriment més fort havia lligats,
 que aguantaren furienta onada,
 fallen a l'hora assoleiada,
 com vaixells que se són enfonsats
 sota un cel ple de tranquil·litat».²

Perquè l'Amor es trencadiça. No l'arris-
 queu pas ni tant sols a un petit sotrac: podria
 ser

«La petita esquerda dintre la lira,
 que a poc a poc la musica apagaria
 i, sempre aixamplant-se, ho emmudiria tot».³

L'Amor es delicada; «l'Amor se malfereix
 amb un sotrac o una sacsada», i lo mateix us
 podrieu esperar que un violí romangués
 afinat servint-vos-en barroerament, com que
 l'Amor sobrevisca si se la refreda o se la fa
 retreure. Emperò, quin plaer de mantenir-la
 viva amb

«Actes petits, innomenats, no recordats,
 de bonesa i sensibilitat»!⁴

1) Lovelace. 2) Moore. 3) Tennyson.
 4) Wordsworth.

«Aquella que estimares i escullires», diu Bondi,

«Ara es la núvia teva
el do del cel a la teva guarda consignat;
honra-la sempre, més no pas am passió cega,
i, encar que vigilis, de sa virtut sies refiat.
De sa juvenesa sies la guarda, guia i conhort,
en qual experiència ella trobi seguretat,
i sia dolç o amargant lo que tenu assignat,
comparteix amb ella, jatsia la joia o el dolor.
No cedeixis pas si la raó no ho pot comportar;
ni forçis massa: la parella de ta vida
no té d'esser victima, ni resultar tirá.
Així les regnes que a voltes esguerren la sort
del matrimoni, seran lleus; i així ta muller
en el marit no hi anyorará mai l'aimador». ¹

Tot-hom s'ennobleix am l'Amor veritable.

«Més val haver aimat i perdut lo estimat,
que no pas no haver jamai aimat.» ²

Pot-ser ningú lloà mai tant graciosament una dòna, en una sola frase, com Steele quan digué de Lady Elisabeth Hastings que «el coneixer-la era una abundosa educació»; emperò cada dòna pot sentir, a mida que va perfeccionant-se, que no solament fa provisió de felicitat per sí mateixa, sinó també que enlaira i beneeix aquell que ella desitjaria més de veure felíç i bo.

L'Amor, la vera amor, creix i devé pregonna amb el temps. El marit i la muller qui són verament casats viuen

-
- 1) Bondi. Traducció anglesa de Glassford.
2) Tennyson.

«L'un per l'altre, fins que estimar i viure
sia una sola cosa». ¹

Ni tampoc l'Amor s'acaba am la vida.
L'Amor d'una mare no coneix pas fites.

«S'erren els qui diuen que l'Amor pot finir;
am la vida s'envolen les altres passions,
totes les altres no més són vanitat.
L'Ambició no pot pas hostatjar-se al Cel,
ni l'Avarícia en les voltes de l'Infern;
terroses, aquestes passions terranies,
totes pereixen on són estades nades;
emperò l'Amor es indestructible;
la seva sagrada flama crema per sempre més;
del Cel va davallar, al Cel ella retorna;
massa sovint a la Terra es hoste contorbada,
unes voltes decebuda, altres voltes opresa,
ací ella es provada i purificada,
després troba en el Cel son perfecte reposar;
car ací se sembra ab cuitances i penar,
i el temps de la cullita d'Amor es allà.»

«La Mare, quan allà dalt troba
el nin que perdé a l'infantesa;
no té pels dolors i tristesa,
nits de vetlla i diades d'angoixa,
per ses llagrimes i el seu neguit,
una sobre-paga de delit?» ²

A mida que la vida s va escolant, l'amor
del marit o de la muller, dels amics i de la
mainada, devenen el gran solaç i la fruició de
la vellor. L'una cosa recorda l passat, l'altre
dóna interès al pervindre; i en els nostres
fills s'ha dit, verament, que nosaltres vivim
altre cop les nostres vides.

1) Swinburne. 2) Southey.

CAPITOL V

ART

«L'Art superior no consisteix pas ni en alterar ni en perfeccionar la Natura, sinó en cercar arreu per la Natura «totes les coses que són jolives, totes les coses que són pures»; en estimar-les, en esplaiar, fins al poder extrem del pintor, tota la bellesa que es en elles, i en encaminar vers elles el pensament d'altri, per l'art guanyadora o l'emfasi suau. L'Art (*caeteris paribus*) es gran en exacta proporció a l'amor de la bellesa mostrat pel pintor, am tal de que l'amor de Bellesa no estrefaci pas cap atom de Veritat.»

RUSKIN

Les obres d'Art més antigues que posehim són representacions d'animals, certament grolleres, emperò sovint característiques d'una manera sorprenenta, gravades o entallades en òssos o banyes de cervo, i que s troben en les baumes angleses, franceses o alemanyes, am rocs i altres eines rudimentaries, i els restos de mamífers pertanyents aparentment a l'aca-

bament de l'època glaciària: no solament del cervo, l'ós i d'altres animals que ara habiten l'Europa temperada, sinó d'alguns, tals com els rènes, la cabra de mesc i el mammoth, que se són retirats cap al nord o bé són devinguts extingits del tot. Jo crec que ns podem esperar de trobar altres dibuixos d'ací endavant, que ns donaran informació adicional sobre les maneres i les costums dels nostres passats, en aquelles edats remotes.

Després d'aquestes, baix el punt de vista de l'antiguitat, vénen les escultures i les pintures en les tombes, els temples i els palaus assirians i egipcians.

Considerades com obres d'art aqueixes escenes antigues, no hi ha pas dubte que tenen moltes de faltes i, no obstant, quant graficament contenen l'història llur! De fet, un rei no es pas, per regla general, més gros que ls seus soldats, emperò en aquelles escenes de batalla ell sempre hi es representat d'aital faisó. De totes maneres cal que ns recordem de que, en les guerres antigues, la major part de la lluita la feien realment els capitosts. En aquest respecte, els poemes homèrics se semblen a les representacions assirianes i egipcianes. Sia com se vulla, amb una sola ullada veiem qui es el rei, qui són els oficials, quin costat es victoriós, la brega i els sofriments dels ferits, la fugida de l'enemic, la ciutat de refugi,—de manera que aquell qui va corrents pugui llegir; mentre que en les pintures modernes de bata-

lles, la cosa es molt menys clara, i, adhuc l'ull que no hi sia avesat, dura alguns moments que no veu sinó rojor i fumera.

Aquelles obres es ben segur que posseeixen una grandor i una dignitat propries, encara que no tinguin la bellesa de l'art posterior.

A Grecia l'art assolí una perfecció que jamai es estada excedida i era més apreciada de lo que pot-ser ho sia estada mai després.

Al mateix temps que Demetrius atacava la ciutat de Rhodes, Protogenes estava pintant un quadro de Ialysus. «Això — diu Plini — privà que l rei Demetrius prengués Rhodes, per mor de la temença que tingué de cremar el quadro; i, no podent abrandar la ciutat per cap altra banda, li plagué més de salvar el quadro que no pas de guanyar la victoria, que ja tenia a les mans. Protogenes aleshores tenia l seu estudi en un jardí, fòra de ciutat, i molt aprop del camp enemic, ont ell cada dia acabava ls troços que ja tenia començats, sense que l brugit dels soldats fos capaç d'interrompre ls seus estudis. Emperò Demetrius el féu portar a presença seva, i, demanant-li què era lo que l feia tant hardit pera treballar entremig d'enemics, ell respongué al rei: «Que ell entenia que la guerra que feia l rei era contra ls rhodians i no pas contra les Arts».

Am la decadença de Grecia, l'Art també s'enfonsà, fins que fou renovada per Cimabue, a la XIII^a centuria, de qual temps ençà l seu progrés es estat triomfal.

Inqüestionablement l'Art es un dels elements més purs i enlairats de la felicitat humana. Educa l'esperit mitjançant l'ull, i l'ull mitjançant l'esperit. Així com el sol acolora les flors, així també l'Art acolora la vida.

«En Art veritable, — diu Ruskin, — la mà, el cap i el cor de l'home van plegats. Emperò l'Art no es pas una recreació: no se la pot aprendre en moments desvagats, ni seguir-la quan nosaltres no tenim res de millor pera fer.»

No es pas solament a Orient que les grans obres, realment degudes a l'estudi i al treball, són estades atribuïdes a la magica.

Estudi i treball no poden pas fer que cada home sia un artista, emperò sense ells ningú pot reeixir en art. En l'art dos i dos no fan pas quatre, i cap quantitat de coses petites ne faran una de grossa.

S'ha dit, segons una gran autoritat, que la fi de totes les arts es de plaure. Més això es una definició molt imperfecta. Igualment se podria dir que una llibreria solament es per plaer i ornament.

L'Art porta aventatge a la Natura, per quant introdueix un element humà que en alguns respectes es superior adhuc a la Natura. «Si — diu Plató — agafeu un home, tal com es fet per la natura, i el compareu amb un altre que sia efecte d'art, l'obra de la natura sempre semblarà la menys bella, perquè l'art es més exacte que la natura.»

També Bacon, en *The Advancement of Learning*, parla de que «el món es inferior a l'ànima, per raó de lo qual es agradós a l'esperit de l'home una grandor més ampla, una bonesa més exacta i una varietat més absoluta de lo que s pot trobar en la natura de les coses».

Els Poetes ens diuen que Prometheu, havent fet una bella estatua de Minerva, la dea ne fou tant contenta que oferí baixar del cel tot lo que pogués augmentar la seva perfecció. Per això Prometheu li demanà prudentment que se l'emportés allà dalt, a fi de que pogués triar ell mateix. Minerva ho féu així, i Prometheu, veient que en el cel totes les coses eren animades pel foc, se n'emportà una guspira, am la qual donà vida a la seva obra.

De fet, l'imitació es el medi i no pas la fi de l'Art. El conte de Zeuxis i Parrhasius es una rondalla bonica; emperò l'enganyar els aucells o adhuc l'home mateix es una cosa de res, comparada am les funcions superiors de l'Art. Imitar *L'Iliada*, diu el Dr. Young, no es pas imitar Homer, sinó que, com afegeix Sir J. Reynolds, com més l'artista estudià la natura, «tant més s'acosta a l'idea vera i perfecta de l'Art».

L'Art té de crear així com copiar. Com diu molt bé Victor Cousin: «Lo ideal sense lo real, manca de vida; emperò lo real sense lo ideal manca de pura bellesa. Cal que amdós s'uneixin, se donguin les mans i facin una

aliança. Per aquest camí pot realitzar-se la millor feina. Així la bellesa es una idea absoluta i no pas una mera copia de la Natura imperfecta».

L'agrupament del quadro naturalment que es de la major importança. Sir Joshua Reynolds exposa dos casos remarcables pera fer veure fins aon qualsevulla figura d'un quadro es afectada per lo que l'envolta. El Tintoret, en una de les seves pintures, ha agafat el Samson de Michael Angelo, li ha posada una aliga dessota, en comptes de la barra d'un ase, ha afegits trons i llamps a la seva mà dreta, i així l transformà en Jupiter. El segon exemple encara es més notable. El Ticià ha copiat, de la volta de la Capella Sixtina, la figura que representa la Divinitat descompartint la llum de la fosca, i l'ha introduïda en el seu quadro de la batalla de Cadore, pera representar un general caient de cavall.

Tenim de recordar-nos que, per lo que respecta a l'ull, l'objecte de l'artista es d'educar, no pas d'enganyar, i que la seva funció superior més aviat fa referença a l'esperit que no pas a l'ull.

No hi ha dubte que l

«Daurar l'or refinat, pintar el lli, a la violeta donar-li una sentor, llisar el glaç, o afegir altre color a l'arc irisat; o bé am llum de ciri assajar d'enflocar el bell ull del cel, es excés ridicol i un esmerçament».¹

1) Shakespeare.

Emperò no es pas or tot lo que lluu, no totes les flors són acolorades com el lliri, i hi ha lloc pera triar, igualment que pera representar.

«Lo ver, lo bo i lo bell — diu Cousin — no més són formes de l'infinít. Que es, doncs, lo que nosaltres realment aimem en la veritat, la bellesa i la virtut? Nosaltres aimem el mateix infinit. L'amor de la substànça infinida es amagada sota l'amor de les seves formes. Tant verament es l'infinít lo que encisa en lo ver, lo bo i lo bell, que les seves soles manifestacions no són pas prou. L'artista no es pas satisfet a la vista adhuc de les seves obres més grans: ell encara aspira més enlaire.»

Es veritat que a voltes s'objecta que l'pintar paisatge no es pas ben fidel a la Natura; emperò tenim de demanar: què es veritat? L'objecte es de produir a l'esperit la mateixa sensació que la creada per l'escena en sí? Si es això, que qualsevol provi de dibuixar de memoria una colla de montanyes, i segurament trobarà que en l'impressió produida en el seu esperit, les montanyes són més altes i rostes, les valls més pregones i estretes, que en l'actual realitat. Un dibuix, doncs, que fos literalment exacte, no fóra pas ver, en el sentit de transmetre igual impressió que la Natura.

De fet, l'Art, diu Goethe, s'anomena art senzillament perquè no es pas Natura.

No n'hi ha pas prou de que l'artista trii bells panorames i els delinii amb exactitut.

Ell no té pas de ser un mer copista. Quelcom de superior i més subtil se requereix. Ell té de crear, o de totes passades interpretar, ensems que copiar.

Turner no estava pas mai content de copiar merament adhuc l'escena més esplendenta. Ell cambiava de lloc, i fins suprimia, montanyes.

Sens diu que cert noble s moria de ganes de veure l model amb el qual Guido pintava les seves jolives cares de dòna. Guido agafà l'ajudant que li molia ls colors, un home gros i vulgar, el posà en actitut i després dibuixà una bella Magdalena. «Benvolgut Comte, — digué ell, — l'idea bella i pura té de ser en l'esperit i després no ve d'ací lo que sia l model.»

Guido pintava Sant Miquel pera l'iglesia dels Caputxins, a Roma, i desitjava que «hagués tingudes les ales d'un angel pera pujar al Paradís, i allà haver contemplades les formes d'aquells bells esperits, dels quals jo hauria pogut copiar el meu arcangel. Emperò no podent pujar tant amunt, era debades que jo cerqués la seva semblança ací baix; de manera que m vegí obligat a guaitar dintre l meu esperit i an aquella idea de bellesa que jo m som formada dintre la meva imaginació»¹.

La Ciencia assaja, fins allà ont ho permeten els limitats poders de l'home, de reproduir els fets actuals d'una manera que, per nua

1) Dryden.

que sia, es vera en sí, independentment del temps i de l'escena. Pera fer això, ella s'ha de sotsmetre a moltes de limitacions que no manquen pas de ser vexatories, ni sense inconvenients seriosos. L'Art, al contrari, preté fer l'impressió de l'original baix algun aspecte especial.

En alguns respectes l'Art dóna una idea més clara i més rigorosa d'un país desconegut de lo que ho podria fer cap descripció. En literatura ls rocs poden ser rocs, però en pintura tenen de ser granet o llicorella, i no pas merament rocs en general.

Es remarcable que, mentre ls artistes ja fa temps que han reconeguda la necessitat d'estudiar anatomia i que del començament ençà hi ha hagut un professor d'Anatomia a la Reial Academia, solament es dels darrers anys que s'ha considerat convenient qualque coneixença de botànica o de geologia, i adhuc ara l'importança llur no es pas reconeguda generalment.

S'ha escrit molt sobre ls merits relatius de la pintura, l'esculptura i l'arquitectura. Això, si no es pas una recerca un xic improfitosa, de totes maneres ací resultaria fòra de lloc.

L'Arquitectura no solament dóna plaer intens, sinó adhuc l'impressió de quelcom d'eteri i de super-humà.

Madame de Staël la descrigué com essent «una musica gebrada»; i unaatedral es un especimen gloriós de «pensament de pedra»,

els mateixos finestrals del qual són murades transparentes de vistoses colors.

Caracci digué que ls poetes pinten en llurs obres i els artistes parlen en les obres llurs. Aquests darrers tenen verament una gran aventatge, perquè un cop d'ull a una estatua o una pintura donarà una idea més vigorosa que no pas una descripció llarga i minuciosa.

Un altre aventatge que té l'Art es que l'entenen totes les nacions civilisades, mentres que cada una té un llenguatge separat

Adhuc desde l punt de vista material, l'Art té gran importança. En un parlament recent, Sir F. Leighton féu remarcar que l'estudi de l'Art «devé cada jorn més important am relació a certs aspectes de la minvanta prosperitat material del país. Perquè la competença industrial entre aquesta i d'altres nacions, — una competença viva i afanyosa, que pera certes industries significa quasi bé una córsa pera la vida, — en molts de casos ja no s fa pas principal o exclusivament am l'excelença del material o la solidesa de la mà d'obra, sinó en gran part, el dia d'avui, per l'atractiu artistic i la bellesa de dibuix».

Am tot, el més gran servei que l'Art pot fer a l'home es de devenir «ensems la veu de les seves aspiracions més nobles i el quiet disciplinari de les seves emocions; i es aquesta missió, més aviat que no pas cap perfecció estetica, la que al present ens interessa»¹.

1) Haweis.

La Ciència i l'Art són germanes, o pot-ser més aviat són com germà i germana. La missió de l'Art es en alguns respectes com la de la dòna: an ella no li pertoca pas tant de fer la tasca feixuga i afadiganta del món, com d'envoltar-lo amb un halo de bellesa, pera convertir el treball en plaer.

De la Ciència nosaltres naturalment n'esperem progrés, però en l'Art la cosa no es pas tant clara; i, no obstant, Sir Joshua Reynolds no dubtà pas d'expressar la seva convicció que en el pervindre «la pintura avençarà tant, que lo mellor que ara nosaltres podem realisar semblarà cosa de criatures», i nosaltres podem esperar que la nostra potença de gaudir-ne puga créixer en igual proporció. Wordsworth diu que ls poetes tenen de crear el gust per les llurs propries obres, i, de totes maneres en part, lo mateix es veritat dels artistes.

Especialment en un respecte ls pintors moderns sembla que han fet un avenç marcat, i un gran servei que, de fet, els devem, es una fruició més intensa del paisatge.

Va sense dir que jo no tinc pas cap pretenció d'enraonar amb autoritat, emperò adhuc en el cas dels més grans mestres abans d'En Turner, els paisatges me semblen singularment inferiors a les figures. Sir Joshua Reynolds ens diu que Gainsborough montà una mena de model de paisatge sobre la seva taula, compost de pedres esmicolades, d'herbes seques i troços de vidres d'ullera, que ell engran-

dia i corretgia en forma de roques, d'arbres i d'aigua; i Sir Joshua discuteix solemnement la saviesa d'aital procediment. «Fins aont això pot ser util pera suggerir idees, — diu ell gravement, — són els mestres de paisatge ls qui mellor podèn judicar-ho», emperò ell no ho recomana pas, i s'inclina a pensar que, en general, aquella costum es més probable que faci mal que no pas bé.

En el quadro de Ceyx i Alcione, per Wilson, de qui digué Cunningham que, am Gainsborough, eren estats els fonaments de la nostra Escola de Paisatge, el castell se diu que fou pintat copiant un pot de cervesa, i les roques copiant un formatge de Stilton. Ja hi ha una altra versió de l'història, o sia que l'quadro fou venut per un pot de cervesa i un formatge, lo qual, de totes maneres, no dóna pas més bona idea de l'apreciació de l'art del paisatge en aquell temps.

Fins molt recentment l'impressió general, respecte les escenes montanyenques, es estada l'expressada per Tacit. «Qui es que deixaria l'Àsia o l'Àfrica o l'Itàlia pera anar a Germania, aquell país sense forma i no caracterisat, amb un celatge aspre i d'un aspecte melangiós, a menys, certament, que fos la seva terra nadiua?»

Fa riure de llegir l'opinió del Dr. Beattie, en un tractat especial sobre *Truth, Poetry and Music*, escrit a l'acabament de la darrera centuria, aon diu que «Les Highlands de

Escòcia, en general, són un país melangiós. Llargues tirades de terra montanyenca, cobertes de boscatge fosc i sovint obscurides per temps boirós; valls estretes escassament habitades i termenades per estimballs ressonants amb els saltants dels torrents; un sol tant trencat, i un clima tant tristoi, que en molts de llocs no admet ni les amenitats del pasturatge, ni les feines de l'agricultura; la rompent planyivola de les ones resseguint les badies i els llacs; les remors portentoses que cada cambi de vent sol aixecar en una regió solitaria, plena d'ecos i rocs i cavernes; l'aparença ferestega i espectral d'un semblant paisatge amb el clar de lluna: objectes com aquests difonen una foscor sobre la fantasia»¹, etcetera.

Adhuc Goldsmith considerava l paisatge de les Highlands descoratjador i fastigós. En Johnson, ja ho sabem, posà com un axioma que «la cosa més noble que veu un Escocià es el camí ral que mena a Anglaterra» — una dita que fa dubtar molt de la distinció que féu respecte la Giant's Causeway expressant que «valia la pena de ser vista, emperò no pas d'anar-la a veure».²

Madame de Stäel declarà que si bé ella faria 500 lleugues pera trobar un home savi, en cambi ella no s donaria pas el treball d'obrir la finestra pera guaitar la badia de Nàpols.

1) Beattie, 1776. 2) Boswell.

Tampoc era limitada al paisatge l'antiga falla d'apreciació. Adhuc En Burke, parlant de Stonehenge, diu: «Ni per la disposició, ni per l'ornament, Stonehenge té res d'admirable».

No obstant, els paisatges lleigs, en alguns casos, poden tenir un efecte dolent sobre la mentalitat humana. Enginyosament es estat fet avinent que lo que realment féu perdre l seny a D. Quixot no fou pas tant l'estudi dels seus llibres de cavalleria com la monòtona escena de La Mancha.

L'Amor del paisatge es cert que no es pas deguda a l'Art solament. Es estada l'encertada combinació de l'Art i de la Ciència lo que ns ha ensenyat a percebre la bellesa que ns envolta.

L'Art ens ajuda a veure, i «centenars de persones poden parlar per cada una qui pot pensar; emperò a milers poden pensar per cada una qui pot veure. Veure clarament es poesia, profecia i religió tot ensems... Recordant sempre que hi ha dos caracters en els quals consisteix tota la grandor de l'Art, — primer, la comprensió dels fets naturals adalèradament i amb intensitat; després, l'ordinació d'aquells fets per la força de l'intellectuïtat humana, a fi de fer-los tot lo més servicials, memorables i bells, pera tots aquells qui ls esguardin. I així la gran Art no es res d'altre que l tipu de vida forta i noble; car, de la mateixa manera que una persona inferior, en les seves

relacions am tot lo que esdevé en el món del seu entorn, de primer no veu res ben clar, no guaita res ben noblement de cara, i després se deixa arrocegar pel torrent arroellador i la força inescapable de les coses que ella no prevegé ni pogué entendre. Així, la persona superior, guaitant ben bé de cara ls fets del món, i escandallant-los am seny pregon, hi brega després am tota coneixença, sense alarmes i am calma fortalesa, i am la seva intel·lectuïtat i voluntat humanes devé un agent no pas inconscient ni insignificant en consumir el bé i deturar el mal llurs»¹.

Que no podem esperarçar també que en aquest respecte encara s pot fer més avenç, que poden ser revelades altres bel·leses, i que d'altres plaers poden ser reservats per aquells qui venen darrera nostre, tot lo qual nosaltres no podem pas apreciar o al menys sols lleument podem presentir?

Adhuc ara escassament hi ha una masia sense quelcom que, am més o menys d'escaciència, pugui passar per Art, — un quadro, una fotografia o una estatueta; i nosaltres podem confiar raonadament que, per molt que l'Art ja contribueixi, presentment, a la benança de la vida, encara ho farà més efectivament en el pervindre.

1) Ruskin.

CAPITOL VI

POESIA

«I ací cantaire per l'Art seva
no endebades pot pledejar :
lo cant que dóna braó al cor d'un poble
ja es en sí tot una gesta.»

TENNYSON

DESPRES de la desastrosa desfeta dels atenencs davant de Siracusa, En Plutarc ens diu que els sicilians perdonaren aquells qui sabien dir alguna de les poesies de N'Eurípides.

«N'hi hagueren alguns — diu ell — qui degueren la llur salvació a N'Eurípides. De tots els grecs, la musa d'ell era la que ls sicilians s'estimaven més. Dels estrangers qui desembarcaven a l'illa llur, ells n'espigolaven totes les mostres i trocets de les obres d'ell i am plaers trametien els uns als altres. Se diu que en aquesta ocasió un nombre d'atenencs, quan

retornaren a casa llur, anaren a veure N'Eu-
ripides, i amb el major agraiment el regra-
ciaren de lo molt que devien a la seva ploma;
alguns havent estat deslliurats per haver en-
senyat als amos llurs lo que recordaven dels
poemes d'ell, i d'altres havent obtinguts que-
viures quan anaven esgarriats després de la
batalla, sols per cantar alguns dels versos seus.»

Avui en dia no es pas probable que cap de
nosaltres degui la vida a la Poesia en aquest
sentit, si bé en un altre molts de nosaltres li
tenim un deute semblant. Ben sovint, quan
som aclaparats per l'excés de treball, les tristors
o les angoixes, havem agafat N'Homer, N'Ho-
raci o En Shakespeare o En Milton, i havem
sentit que la nuvolada s'esbargia gradualment,
el sotrac dels nervis com s'apaibagava, la
consciència de la fortalesa pendre l lloc del
gastament físic, i la foscor de la malfança
asserenar-se altre cop am la llum de la vida.

«I, malgrat això, En Plató — diu Jowett
— foragita de la seva Republica ls Poetes, per-
què són aliats dels sentits, perquè estimulen
les emocions, perquè són tres voltes allunyats
de la veritat ideal.»

En aquest respecte, com en alguns altres,
ben pocs acceptarien la Republica d'En Plató
com una *Commonwealth* ideal, i molts serien
del parer de Sir Philip Sidney, que «si vos-
altres no podeu soportar la musica de la poe-
sia, que se sembla a la de les planetes... jo
us tinc de dir, a favor de tots els poetes, que,

mentres viviu, viviu enamorats i mai sou a favorits perquè us manca la traça de fer un sonet; i quan moriu, la vostra recordança s mor a la terra per falla d'un epitafi».

La Poesia sovint es estada comparada am la pintura i l'esculptura. En Simonides ja digué molt de temps enrera que la Poesia es una pintura parlanta i la Pintura es Poesia muda.

«La Poesia — diu En Cousin — es la primera de les Arts, perquè ella representa mellor l'infinit.»

I també: «Encara que les arts, en certs respectes, aparenten aillades, no obstant n'hi ha una qui sembla aprofitar-se dels recursos de totes, i aqueixa es la Poesia. Am paraules la Poesia pot pintar i esculpir; ella pot bastir edificis com un arquitecte; ella uneix, fins a cert punt, la melodia i la musica. Ella es, per dir-ho així, el centre on se troben totes les Arts».

Un ver poema es una colecció de pintures.

Jo crec que s'ha d'admetre que la pintura i l'esculptura ens poden donar una idea més clara i viventa d'un objecte que mai hem vist, de lo que ho pot fer cap descripció. Emperò un cop l'hem vist, aleshores, al contrari, hi ha moltes de coses que l poeta ns posa a davant i que pot-ser, ni en la representació ni adhuc en la natura, hauriem percebudes nosaltres tots sols. Els objectes sens poden presentar més vivament per l'artista,

les accions pel poeta; l'espai es el domini de l'Art; el temps, de la Poesia ¹.

«I jamai cap cisell grec va traçar
una nimfa, una naiada o gracia
de més finor o més bella cara!»

Un gran poeta certament ha d'esser inspirat, ha de posseir un sentiment exquisit de la bellesa, am sensacions més fondes que les de la major part dels homes, i, no obstant, ben bé sota l seu domini. «El Milton de la Poesia, en la seva mateixa frase magnificenta, es l'home de pregaria devota envers aquell Esperit Eternal qui pot enriquir de tota expressió i tota saviesa, i qui envia ls seus serafins amb el foc sagrat de l'altar seu, a tocar i purificar els llavis d'aquell que li plau» ². I si desde un punt de vista la Poesia ns duu a casa les immidables desigualtats d'esperits diferents, d'altra banda ns ensenya que l geni no es pas cosa d'estament, ni de riquesa.

«Jo pens amb En Chatterton, el noi meravellós,
l'ànima desperta, qui morí del seu orgull;
amb En Burns, qui caminava en la gloria i joiós
darrera l'arada pels replans de la montanya.» ³

Am tot i no escriure versos, un hom pot ser poeta, emperò no ho pot pas ser si n'escriu de dolents o de migrats.

«Mediocribus esse poetis
Non-homines, non Di, non concessere columnæ.» ⁴

1) Vegis *Laocoön*, d'En Lessing.

2) Arnold. 3) Wordsworth. 4) Horaci.

Els poetes de segon rengle, com els escriptors de segon rengle generalment, s'esvaeixen gradualment en el país de la somniesa; emperò l'obra d'un veritable poeta es immortal.

La Poesia no viurà pas, a menys que sia viventa: «lo que ve del cap va an el cor»¹; i En Milton digué ben de veritat que «aquell qui no volgués veure frustrades les seves fiances d'escriure bé coses laudables, havia d'esser ell mateix un ver poema».

Perquè «aquell qui, sense tenir l'anima compresa de la follia de les Muses, sen ve a la porta i es pensa que entrarà en el Temple am l'ajuda de l'Art, aquell, — dic jo, — i la seva Poesia, no són pas admesos»².

«Car, ¿que no han perdurat els versos d'Homer, 2.500 anys o més, sense perdre ni una silaba, ni una lletra, durant qual temps innombrables palaus, temples, castells, ciutats, són estats decaients i enrunats? No es pas possible de tenir els veritables retrats o les estatués de Cyrus, Alexandre o Cesar, no; ni tampoc dels reis o els grans personatges d'anys molt posteriors; perquè ls originals no poden pas durar i les copies no poden sinó perdre vida i veritat. Emperò les imatges del talent i de la saviesa dels homes romanen en els llibres, exemptes dels torts dels temps i capaces de perpetual renovació. Tampoc sen pot dir escaientment imatges, perquè encara generen

1) Wordsworth. 2) Plató.

i sembren la llur sement en l'enteniment d'altri, provocant i causant accions i opinions infinides en el temps esdevenidor; de manera que si l'invent de la nau se considerà tant noble, perquè porta riqueses i comoditats d'un lloc a l'altre, i co-associa les regions més llunyanes en la participació dels fruits llurs, quant més s'han de magnificar les lletres, que, com els vaixells, passen a través de les vastes mars del temps i fan que edats tant distantes participin de la saviesa, els aclariments i les invencions l'una de l'altra?»¹

El poeta necessita molts de requisits. «Qui ha traçat — diu Cousin — el plan d'aquest poema? La Raó. Qui li ha donats vida i encís? L'Amor. I qui ha guiades la Raó i l'Amor? El Voler.»

«Tot-hom té certa imaginació, emperò l'Amador i el Poeta, d'imaginació són tots atapaits.

L'ull del poeta, en subtil frènesi bellugant, llambrega del Cel a la Terra, de la Terra al Cel, i a mida que l'imaginació va modelant les formes de coses desconegudes, la ploma del poeta les va faisonant, i dóna al no res aeri una habitació local i un nom.»²

La Poesia es el fruit del Geni; emperò no pot pas ser produïda sense treball. En Moore, un dels més airosoes poetes, ens diu que ell era un treballador qui anava molt poc a poc i se donava molta de feina.

1) Bacon. 2) Shakespeare.

Se conta que un distingit matematic demanà què era lo que En Milton havia provat en el seu *Paradis Perdut*; i no hi ha pas dubte que encara n'hi ha alguns qui s pregunten, adhuc si no gosen demanar-ho als altres, si la Poesia serveix pera res; justament com si l fer plaer no sigués util en sí. Cap ver utilitarià, no obstant, sentiria aquest dubte, perquè la major benanança del major nombre es la regla de la seva filosofia.

«No devem pas estimar les obres de geni merament am referença al plaer que procuren, adhuc quan el plaer sigués el principal objecte llur. També devem tenir en compte l'intel·ligència que presuposen i que exerceixen.»¹

Pera fruir completament la Poesia, poc que ns tenim de encongir, sinó que devem enlairar-nos vers un ideal superior.

«Sí: quan llegim Poesia, un sentiment de lo mellor, lo realment excelent, i de la força i la joia que se n'han de treure, hauria de ser constantment present en el nostre enteniment i deuria regir l'apreciació de lo que llegim.»²

En Ciceró, en el seu parlament per N'Archias, preguntà molt bé: «Doncs, que no té dret aquest home a la meva amor, a la meva admiració, a tots els medis que jo puc usar en defensa seva? Perquè a nosaltres ens ensenyen tots els més grans homes i els més

1) Saint-Hilaire. 2) Arnold.

savis de l'humanitat, que l'educació, els preceptes i la pràctica poden produir excel·lència en totes les branques del saber. Però un poeta es format per mà de la natura; ell es desperta pel vigor mental i es inspirat per lo que nosaltres podem anomenar l'esperit de la mateixa divinitat. Per tant, el nostre Ennius té dret de donar als poetes l'epítet de Sagrats¹, perquè són com si diguessim deixats a l'humanitat per la generositat indulgenta dels Déus».

«La Poesia — diu En Shelley — desperta i agranda la mateixa intel·ligència, fent-la devenir el receptacle d'un miler de combinacions de pensament no sospitades. La Poesia alça l vel de la bellesa amagada del món i fa que ls objectes familiars sien com si no ho fossin de familiars; ella reproduïx tot lo que representa, i les impersonificacions envoltades en la seva llum elisenca, d'aleshores ençà, se redrecen en l'esperit dels qui les han contemplades una volta, com memorials d'aquell contentament suau i digne que s'extén dessobre tots els pensaments i totes les accions amb els quals ella coexisteix.»

I també: «Tota la gran Poesia es infinida: es com la primera aglà que contenia potencialment tots els roures. Se pot alçar un vel després de l'altre, emperò la més pregonna nua

1) En Plató anomena ls poetes fills i interpretadors dels Déus.

bellesa de la significança, mai pot ser descoberta. Un gran poema es una fontana pera sempre més sobreixenta d'aigues de saviesa i de delitança».

O bé, com ell mateix s'es expressat en la seva Oda a l'Aloua:

«Sempre enlaire i més enlaire
de la terra tu t'aixeques
com un nuvol de foc;
el blau fondal tu aletesges,

i sempre cantant t'enceles, i encelant-té sempre cantes.

» Com un poeta amagat
en la llum del pensament,
cantant himnes inesperats,
fins que l món sia un vessament

de simpatia amb esperances i temences que no havia
[sospitat.

» Com una cuca de llum daurada
en la rosada d'un clot,
esbarria, sens contemplar-la,
la seva aèria color

entre l'herba i les flors que la serven de la mirada.»

Nosaltres parlem ací del poeta com el Faedor o el Creador — ποιητης; l'origen del mot *bard* sembla dubtós.

Els Hebreus anomenaren bé ls llurs poetes *Vidents*, perquè ells no solament perceben més que ls altres, sinó també ajuden l'altra gent a veure moltes de coses que altrament serien perdudes pera nosaltres. L'antiga paraula grega era *αοιδός* — el Bard o Cantaire.

La Poesia alça l vel de la bellesa del món que altrament romandria amagada i escampa sobre ls objectes més familiars la lluentor i l'halo de l'imaginació. L'home qui té amor a la

Poesia, escassament mancarà d'obtindre plaer intens de la Natura, la qual, pera aquells qui l'estimen, es tota «bellesa a l'ull i musica a l'orella».

«No obstant, la Natura jamai presentà la terra empaliada am domaços tant rics com ho han fet alguns poetes; ni tampoc am rius tant placent, ni arbres tant fruitosos, ni flors de sentors tant dolces, ni tot lo altre que puga fer encara més estimable la ja tant estimada terra.»¹

Dintre la ciutat més fumada, el poeta ns transportarà com per encantament a l'aire pur i el sol asserenat, al murmuri de les boscuries i el fullam i l'aigua, als acanalats que fan les onades sobre la sorra; i ens permetrà, com en un somni delitós, deslliurar-nos de les angories i els treballs de la vida.

El poeta certament ha de tenir més veritable saber, no pas solament de la natura humana, sinó de tota la Natura, de lo que ls altres homes són dotats.

En Crabbe Robinson ens diu que quan un foraster una vegada demanà permís pera veure l'estudi d'En Wordsworth, la minyona digué: «Aquesta es la llibreria de l'amo, emperò ell estudià en els camps». No es pas, doncs, meravella que s'hagi dit de la Natura que comparteix l'amor del poeta.

1) Sydney: *Defence of Poesie*.

«No n digueu pas vanitat; poc que van errats
els qui diuen que, quan el poeta mor,
la muda Natura plora l seu adorador
i celebra l seu funeral.»¹

En Swinburne diu d'En Blake, i jo també ho sento enterament com ell, si bé en el meu cas l'aplicació fóra estada diferenta, que «La dolçor del celatge i de la fulla, de l'herba i de l'aigua — la vida serena de l'aucell, de l'infant i de la bestia, — són, per dir-ho així, conservades fresques per algun sentit més greu de l'amor fidela i misteriosa, explicades i vivificades per una consciència i un proposit en la mà i l'esperit de l'artista. Un tal esclat fogós de primavera, aital insurrecció de furienta vida floral i de desorde radiant d'infantivol poder i plaer, jamai cap pintor ni cap poeta ls havien presentats abans d'ell; aital llustre de fulles verdes i membres enrogits, de nuvols abrاندats i roentes filagarces, mai fou tant ben obrat en paraules, ni faïçonat com ho féu ell».

Pera apreciar la Poesia no devem pas donar-hi merament una ullada, ni passar-la rabent o sols llegir-la a fi de parlar-ne o escriure respecte d'ella. Un hom s'ha de posar en un estat d'esperit avinent. Naturalment que, permor d'un mateix, un llegirà poesia en moments d'agitació, de tristor o d'angoixa, emperò això es una altra cosa.

Els tresors inestimables de la Poesia també

1) Scott.

són oberts pera tots nosaltres. Els mellors llibres són talment els més baratos. Pel preu d'un xic de cervesa o d'un xic de tabac, nosaltres podem comprar Shakespeare o Milton — o adhuc gaire bé tants de llibres com un hom puga llegir en un any.

Tampoc, al considerar les aventatges de la Poesia pera l'home, devem limitar-nos a la seva influença passada o presenta. El pervindre de la Poesia, diu Mr. Matthew Arnold, i ningú era més indicat pera enraonar, «El Pervindre de la Poesia es immens, perquè en la Poesia, allà ont es digne dels seus enlairats destins, la nostra raça, a mida que passa l temps, trobarà una estada sempre més i més segura. Emperò per la Poesia, l'idea ho es tot: lo restant es un món d'ilusió, d'ilusió divinal. La Poesia acobla la seva emoció a l'idea, l'idea es el fet. La part més solida de la nostra religió el dia d'avui es la seva inconscienta Poesia. Hauriem de concebre la Poesia d'una manera més mereixedora i enlairada de lo que s'acostuma a concebre-la. Hauriem de considerar-la apropiada a usances més superiors i cridada pera destins més enlairats que aquells que ls homes, en general, li han assignats fins ara».

La Poesia es estada escaientment anomenada la recordança «dels moments mellors i més felços de les inteligences més felices i mellors»; ella es la llum de la vida, la vera «imatge de vida expressada en la seva eternal

veritat»; ella immortalisa tot lo que es mellor i lo més bell de tot el món; «ella guareix la nostra vista interna del tèl de la familiaritat que enfosqueix pera nosaltres la meravella del nostre esser»; «ella es el centre i la circumferença de la saviesa»; i els poetes són «els espills de les ombres gegantines que la futuritat fa sobre l present».

En efecte, la Poesia allarga la vida; crea temps pera nosaltres, si l temps s'entén com una successió d'idees i no pas de minuts; ella es «l'halè i el més subtil esperit de tota saviesa»; ella no es pas limitada ni pel temps ni per l'espai, sinó que viu en l'esperit de l'home. Quina major lloança s pot fer que la dita de que la de vida deuria esser Poesia posada en acció?